

Res 32085/3

DE COLLATIONE BONORVM INTER HÆ- REDES BICEPS DISCVSSIO.

STEPHANO FORCATVLO IURIS CON-
sulto Authore.

Cum indice legum in hoc commentario explicatarum.

P A R I S I I S,

Apud Guilielmum Chaudiere, via Iacobæa, sub Temporis in-
signi, & Hominis Siluestris.

1578.
C V M P R I V I L E G I O R E G I S.

Extrait du Priuilege du Roy.

PA R priuilege du Roy est defendu à tous Libraires, Imprimeurs, & autres qu'il appartiédra, en quelque sorte & maniere que ce soit, d'imprimer, vendre ou distribuer aucunes œuures de *M. Estienne Forcatel, Docteur, Régent en la faculté de droit et Civil en l'Université de Tholozé*, sinon au Libraire, ou Imprimeur qu'il aduisera & choisira & aura charge & puissance: & ce iusques au temps & terme de six ans entiers, & consecutifs apres la premiere impression, qui sera faicte de chacune desdites œuures, sur peine de confiscation des liures imprimez par autres, & d'amende arbitraire, ainsi qu'il est plus amplement contenu esdites lettres de priuilege, sur ce donnees à Paris le treiziesme iour de may, l'an de grace, mil cinq cens soixante & douze.

Par le Roy en son Conseil.

Signé M O R I N.

Acheué d'imprimer pour la premiere impression
le 15. d'Octobre. 1578.

NOBILISSIMO ATQVE CLA-
RISSIMO VIRO DOMINO BARNAB.

Brissono, Regiae maiestatis Consiliario à secre-
tis, & Aduocato Regio in suprema curia,
L.P. Forcatulus S.D.

MIRANTVR plerique causamque pe-
tunt, qua ratione permotus ego, alienas
vigilias ut pote paternas, mihi quasi af-
friperim, nomenque inseruerim, & in-
solentius (ut aiunt) pro arbitrio consecra-
re non veritus fuerim. Quibus, si aliquem
relinquant aequitati locum, neque inuidia eorum acumen cor-
roserit, solo verbo potissimum satisfaciam. Etsi enim talis sit
virtus, ut aliquo modo per se sustentari posse videatur, certum
est eandem cuiusdam viri autoritate firmatam, præstantio-
rem, & diuturniorem euadere, quæ antea per se satis infirma
& imbecillis erat. Quam ob rem illi ipsi Philosophi, qui
consortio humano non vtebantur, maiorum tamen vigiliarum
munera præstanti viro mittebant, rati Clariſſimorum me-
morian magis perenem fore, quam chartam quæ lapsu tem-
poris tandem obliteratur. Quæ cum ita ducerem statim ini-
tio huius libri nomen (ne quid operis perfectioni deesset) tuū
imposui, quod instar vasis Corinthij scrinium exornaret,
easdēmque veneres suppeditaret quas opifici atra mors adhi-

bere prohibuisset. Quam si in nos beneficentiam, & liberalitatem conferas, tantis gratiis deuinctos habebis, ut nos redimere nunquam posse putemus, nisi pro alieno ære nos denouamus. Deuouamus: immò tui permanebimus: clementiorem etenim magis ve frugi dominum inuenire non licet, nisi in inferiora hec cælites forsitan commigrarent: quippe qui tantis virtutibus cumulatus es, ut inter suum Iupiter præstítisse tyrcinum videatur. Testis mihi sit illa eloquentia qua totum forum personat, si quid regiae maiestati obstatre videtur: tum librorum familiaritas, quos contubernales semper habuisse videre: adsit & illa benevolentia qua dignissimum quemque soles prosequi. Sed stultus ego, qui eum nitar laudare cuius facta omnem præuertunt eloquentiam, rataque sunt ut multa qui dixerit plura præteribit: Ergo ad finem, amplissime senato, properabo, si te vnum illud rogauero, ut in hunc librum illos oculos attente coniicias, quorum coruscatione Parisiensis Senatus perlucet, ut sic geminato fulgore tanta promicet claritas, quæ tenebras illis qui de nobis loquuntur offundere possit. Vale. Lute. Prid Idu. Octobr. 1578.

AD EVNDEM CANDIDISSIMVM
virum, Stephani Forcatuli Authoris,
Epigramma.

si quem iura beant doctum ciuilia, si quem
Fouerit in dulci lata Camœna sinu,
Is tu es diligenter Index in sedibus, & qui
A lato Yates fydera carpis equo.
Hinc, Brijstone, pudet versu laudare minuto,
Teque velut solem velle iuuare face.
Ne poma Alcinoo videar misere, tacebo:
Præco sibi virtus nam satis esse solet.

O B S E R V A T A I N P R I O R E M P A R -
T E M B I C I P I T I S D I S C U S S I O N I S D E
Collatione bonorum.

- 1 Quare Prætor Collationem bonorum induxerit.
- 2 Non solum expugnato testamento per bonorum possessionem contra tabulas, sed etiam ab intestato aliter, Collationem esse.
- 3 Olim ex testamento nihil conferebatur: quid ex codicillorum vel dotis titulo. & 17.
- 4 Vbi cessat iniuria per fratrem illate ratio, Collatio obmutescit.
- 5 An emancipatus quiduis suum conferat, vel duntaxat quatenus suo obest fratri.
- 6 Collationis genuina definitio nouè traditur.
- 7 Quod bona sua quisque confert non autem patris defuncti: & quid de conditionali debito.
- 8 Dotem cur filia conferat, & quot modis fiat Collatio simplex aut mixta.
- 9 In bonis parentum veriusque sexus Collationem recipi.
- 10 Inter ascendentis nequaquam conferri.
- II Ascendentis, qui iure novo succedunt nepotibus, non veniunt aequaliter.
- 12 An verum sit inter eos conferri, quibus bon. possessione conceditur indistinctè: & coarctari generalem locutionem ad propositum.
- 13 In successione fratris communis nihil conferri.
- 14 Non confert itaque filius agnati iure veniens, & quantum temporis tunc filio vel patri detur ad agnoscendam bon. possessionem.
- 15 Posthumo cur interim nemo conferre teneatur.
- 16 An liberis in primo gradu non existentibus Collatio congruat.
- 17 Quid sentiendum de hærede particulari vel legatario.
- 18 Ut conferatur, filius suus necessarius est saltem ex altera partium:

A

DE COLLATIONE

- & quid est quod Cæsar ait dotem profectitiam vel aduentitiam
a patre datam conferri, & dotem filia patri non acquiri.
- 19 Inter emancipatos abest Collatio.
- 20 Quibus in casibus inter emancipatos conferatur.
- 21 Suus confert emancipato, prima facie, non læso.
- 22 Num hodie sublata sit differentia emancipationis & patriæ potestatis.
- 23 Morte patris omnes liberi sunt sui iuris, & nihilominus conferunt.
- 24 Quare penitus extraneus hæres filio defuncti, quem tantopere offendit, non confert.

P A R S P R I O R T R A C T A T V S
C O L L A T I O N V M .

ERITO reprehenduntur Philosophi, qui non præstant id re ipsa, quod verbis efferrunt, & prædicant: quosque Epictetus redarguens scitè, dicebat sapientiæ studere ἀνέντα τοῦ πρότερου, μέχει τοῦ λέγεντος. id est, factis procul, verbis tenuis: ut de illo Phaorinus retulit, nec Iurisconsultus obtinuit in l. in honorib. §. pe. ff. de votati. muner. ideoque dicturus de Collatione bonorum inter fratres facienda, ipse mett conserferam vltro quicquid habuero: id profectum maximè existimans, & à Deo communi omnium authorum paréte acceptum, ne maiores natu scriptores de me queri possint, quasi alienis inuentis manum iniecero, nihil meo marte contribuens.

1 Namque Collationis necessitas inducta fuit ob arcendam iniuriam, quam liberi emancipati aliis in potestate manentibus faciebant, dum beneficio prætoris admittebantur per bonorum possessionem cōtra tabulas: atque ita redigebāt patris à quo erant præteriti iudicium supremum ad causam intestati. l. ff. de Coll. bonor. tunc enim grauiter lacescebant suos patris hæredes, qui nihil non ei acquisuerant. l. i. ff. si à parent. quis manumis vnde eueniebat, vt particeps fieret emancipatus eorum rerum, quas frater patri sua industria laboriose acquisiuif-

set, proinde nō sine rubore sua bona ipse inuicē conferre negaturus sit, nisi ostendat suum non affici iniuria, d.l.i. §. toties. ff. de Coll. bō. quippē cūm eo crescat indignatio iniuriæ, quò fit, à coniunctiori persona, à qua beneficium aliquis expectare debuerat, potius quām ab extranea. l.i. §. omnia. ff. de pœn. & hāc rationē affert Aristoteles libr. 7. Politicorum, quare fratrum odio & bella crudeliter exerceātur, præfertim cūm de diuidenda patris substantia contenditur. §. & quòd s̄æpe de trient. & semiss. col. 3. aut cūm suas fortunas ad fratres transfeſſivident. l. cum oportet. C. de bonis quæ liber.

2 Cet̄ itaque iniuriæ illatæ ratio. & confestim collatio ipsa cessabit, at si pertinax sit, tunc collatio ceruicem altè eriget. quamuis emancipatus non infestet iudicium patris per bonorum possessionē, sed aliter ab intestato veniat ex capite vnde liberi. l. 4. & l. si emancipati. C. de Collatio.

3 Vnde olim veniens ad successionem ex iudicio testatoris non conferebat. l. i. C. eod. Nam inuidendum nō fuit emancipato instituto, cūm vel quiuis extraneus institui potuerit, vt indicat Vlpianus in d.l.i. §. toties de Collationib. apertiū imperator in l. à patre. C. eod. nec obest, quod ibi & in l. filiam. 2. dicitur relictum in Codicillis cōferri, & ita iudicio testatoris, cum Codicilli testamento finitimi sint. l. 3. §. si quis Codicill. ff. ad Syllanian. nam Iason hoc obiiciens considerare potuit fidei commissum singulare ex Codicillis non conferri, quandiu filius venit quasi extraneus, id est, sine querela, sed relictum amplectitur. quando autem afferit se filium, & rebellat aduersus voluntatem patris, nec satis sibi esse putat relicto, tunc præculdubio cōfert id ipsum. l. pen. famil. Hercisc. l. 3. ff. de Coll. dot. quare enim non conferetur saltem prisco iure relictū, cūm imputaretur in legitimam auth. nouissima. C. de inofficio. test. Ergo patiēs collationis. l. illam. C. de Collati. ita recipitur circa dotem, quam filia accepit à patre: non enim confertur quandiu filia non vult patri succedere, cūm etiam ab extraneo dotori potuisset, secus si velit fratribus cohæres permisceri. l. fi. ff. de Coll. dot.

4 Ceterum finge ab intestato succedi iure antiquo, cessabit

D E C O L L A T I O N E

nihilominus Collatio, si absit iniuriæ per emancipatum inferendæ causa. l. pe. §. pe. ff. de bon. poss. contr. tabul. l. 3. §. pater. de Collat. bon. ff. vt si pater filium in potestate ex triente instituit, extraneum verò ex besse, emancipato præterito bonorum poss. contra tabulas petente: vnde ex huius persona filius suus testatoris fratri iure nititur, & alterum trientem ab intestato accipit. l. si post. §. fi. ff. de bon. poss. contr. tabul. proinde emancipatus tam prosper fratri nihil eidem conferet.

5 Vnde sequitur iusta proportione Collationem fieri ab emancipato, quatenus duntaxat fratri est iniurius non ultra, vt ecece, pater suum filium ex tribus paribus hereditatis fecit heredem, extraneum ex residua quarta. quare emancipatus præteritus à suo filio solum quadrantem auferet, & alterum ab extero. sic itaque bonorum priorum solum quadrantem contribuet. l. r. §. si ex dōdrāte. ff. de Collati. vel certè conferet dimidiam bonorum suorum portionē fratri. quia quadrans habitus respectu bonorum omnium defuncti patris, est dimidia eius partis, quam filius vteruis accipit, vt Bartolus recte metitus est. argumento est: quod emancipatus cum suo succedens ab intestato omnia sua bona confundet: quia dimidia quam illi aufert, totū est sibi debitæ portionis. Sanè vbi cum filio in potestate non aliquis extraneus merè sed alius emancipatus institutus fuit, tunc emancipatus præteritus suo æqualiter conferet plusquam auferat. l. 2. §. si tres de Collat. bonor.

6 Collatio, inquit Bartolus in. l. pater. ff. de Coll. dot. vbi vi-sus est se ipso diligētior, est bonorum suorum communicatio: ad hoc iuuari se putat ab Accursio in rubrica. ff. de Collat. vbi quidem non fuit mens Accursij talis, vt definitionem traderet: cùm genus tantum ponat non differētias. nec si quis addiderit esse communicationem bonorum suorum inter heredes, vt aliqui fecerē. quia videbant perspicuè inter socios esse locum cōmunicationi bon. & Collationi, vt vidisse opinor l. 1. ff. pro soci. l. 1. C. eod. nec tamē ea res ad nos quicquā pertinet: nō magis quam ea quę fit inter coniuges. l. 1. ff. de rit. nup. aut inter vicinos conferentes ad communis parietis refectionem, velint, nolint. l. 4. C. de ædific. priuat. sed præterea inter heredes fit cō-

municatio in hæreditate nondum diuisa commodorum & in
commodorū.l.item ex ff.famil.Hercis.fit quoque Collatio in-
ter eosdem succedentes mulieri , vt funus fiat impensis cōmu-
nibus.l.in eum l.veluti ff.de religios.& in summam in cōmu-
ne illatio rerum inter fratres erit sine Collatione successoria.
l.si fratres.¶.idem Papinianus.ff.pro soci. verūm huiusmodi
Collatio cohæredum nihil attingit eam,quam sic definiendam
suspicio,vt sit contributio bonorum suorum, quæ fit per libe-
ros liberis æquè parenti successuris.vbi particula,æquè,notis-
sima & usurpata passim à Iurisconsultis,vt prorsus olim simu-
lata Cupressus pictoribus,tam similiter quam æqualiter signi-
ficat.l. i. ¶.ff.de effrætorib.l.is qui.¶.si hæres.ff.vt in poss.le-
gator.& deinde ad solos successuros fratres refertur hæc com-
municatio non ad aliam quamlibet.d.¶.idem Papinian. Quòd
fit cōtributio ipsa Collatio generaliter patet in.l.2.¶.si res que.
l.3.ff.ad legem rhod.atque vt hæc ipsa Collatio potest confu-
sio dici.l.si soror.C.de Collat.sic & alia contributio hæredum.
l.1.¶.si cohæredis.ff.ad leg.falci.atqui ibi contribuunt hæredes
portiones hæreditarias damno suo,& fauore legatariorum, ne
sit locus quartæ falcidiæ. cùm in nostra Collatione sua bona
quisque contribuat,vt ad succedendum fiat idoneusvnà cùm a-
liis liberis:sicut definito declarat bonorum suorum mentione
facta.

7 Nam veteres obseruarunt bona defuncti vel peculium
profectitum liberis concessum à patre magis diuidi iudicio fa-
miliæ Herciscudæ inter ipsos quam conferri.l.filiæ.2. de Col-
lat.C.l.certū.C.famil.Hercisc.præterea quoniam bona sua cu-
iusque ad præsens tempus referuntur non ad futurum.l.si ita.
ff.de auro & arg.leg.iām.alia bona filius nō conferret,quam ea
quam tempore mortis paternæ habuit, postea verò quæsita sibi
præcipua habebit.l.ea demum.C.de Collat.l.2.¶.id quoque. ff.
eod.vbi si filiofam.debitum sit,verbi gratia , ex stipulatu sub
conditione,quam à morte patris contigerit,id confertur,quia re-
troagitur conditio ad tempus stipulationis non in testamento.
l.quæ legata.cum.l.seq.ff.de regul.iur.& sic intelligitur.l.pe.ff.
de Collati. vbi si filiofamilias legatum esset reddendum sub

D E C O L L A T I O N E

conditione, quæ mortuo patre contigit, vel sub ea, si morte patris sui iuris factus esset, id ipsum sibi filius acquirit, nec conferet. quamvis viuo patre præmaturè solutum ipsi fuisset liberalitate debitoris, donatoris effigiem aliquam referentis, quia plus soluit tempore. §. plus autem de actionib. sed nec pater donasse quicquam filio creditur, cum sinit eum frui pendente conditione rebus ab extero promissis: ne inuidi magis quam parentis fungatur officio. nam & si indebitum sit reuocabile, quando pendente conditione soluitur, hoc verum cum ab errante soluitur, vel ab eo qui vult repetere. secus si soluerit præproperè sciens vel errans, mox noluit repetere. l. sub conditione. ff. de condit. indeb. & sic intelligitur illud quod habetur in. d. l. pe. filium non conferre quod sibi solutum est festinanter: quia non tam ex donatione quam ex debiti causa id possideat. non enim de donato ex conuentione patris ibi tractatur, quia in hoc conditio semper retrotrahitur, sed de legato sub conditione, soluto tamen citeriore tempore debitoris & patris tolerantia: non sine specie liberalitatis quandoque. l. Arist. ff. de donati. Scio Bartolum trastulisse. d. l. pe. ad conditionem ex contradictu, quæ solummodo post patris mortem possit existere: sed hoc diuinare est: quare ad utramuis ego transferre malui.

8 Quod dixi bona sua succedere volentis conferri, quæ modo tempore mortis paternæ habuerit, facit vt filia dotem proficitiam conferat: quia est extra bona patris. l. pater filiam. ff. ad leg. falcid. nec sic se habet ut peculium ad nutum patris reuocabile. l. xl. ff. de pecul. at vero dos propter onera matrimonii filia prærogatur & eidem cohæret. l. dotem. ff. de castrensi. pecul. attamen iurisconsultus in. l. i. de Collat. dot. aperte dicit curæ esse arbitrio familiæ Herciscundæ, ut dos conferatur, aduersus doctores quia licet dos alienata à patre videatur. §. quia vero de æqualit. dot. col. 7. tamen ad patrem facile reddit. adeo ut dos minuatur simul cum fortunis eius, ut ibidem habetur. l. pater. de euictionib. planè variè conferri solet: interdum re ipsa illata in paternas fortunas: aut tanto minus accipiendo ut in. l. dotis. C. de Collation. aut aliter liberando cohæredem pro parte dotis à patre promissæ nec præstitæ, ut in. l. i. §. filiam. ff. de Col.

dot.vbi Bartolus addit Collationem inanis actionis , quam habet filia culpæ expers contra maritum inopem auth. quod locum.C.eod.& si ad manum bona sua nō habeat is qui conferre vult,cautione interim implet vicem Collationis.l.i.§.iubet.ff. de Collat.maximè si quædam occultata fuisse suspicemur , vt ibidem subdit iurisconsultus. adeo est hic quintus modus conferendi perutilis potest addi mistus quidam,consistens partim in diuisione rerum partim in cautione residui.l. i. §. quamuis. ff.eod.l.f. §.mista.ff.de muneribus , vbi mistum sibi facit speciem separatam.

9 Nunc redeo ad definitionis reliquam partem:ne, sicut Appelles ille pictor illustris Veneré dimidiam tantùm videar ostendisse.ac persequor qualiter fiat Collatio per liberos liberis & quæ parēti successuris,postquam & qualitatis cuiusdam respetu eam introductam patefeci in bonis parentis , cuius appellatio auos cōplectitur ac superiores deinceps vtriusque sexus, sicut liberorum vox inferiores complectitur.l. appellatione.l. liberorum.ff.de verbor.significat.nec innotum est Collationē vigere,cùm auis proauisque succeditur maternis quoque.l. vt liberis.C.de Collat.

10 Quamobrē cùm Collatio angustos habeat limites solosq; inter liberos. si verax est definitio , locum habeat, constat ad ascendentes produci non posse:cùm hac in re pudori, sit legis verba egredi.l.illam.C.de Collati.Et ne quis putet verba legis ratione destituta esse, vidēdum est quorsum Collatio introducta fuerit ex.l.i.ff.eod.nempè ne filius in potestate queratur merito, si emancipatus lotis,vt vulgo aiunt, manibus redeat ad bona paterna, plerumque filiorum domi manentium labore quæ sita, & nihil ipse mutuo contribuat.deinde & qualitatē inter pares personas eandē ratio expostulat.d.l.vt liberis. C.eod. atqui si respicias patrem & matrem successuros filio , iam antiquo iure mater non petet collationem à marito, cui postponitur. §.preferuntur.de senatusc.Terill. sic nec auus maternus à paterno simili & quitate.Si autem cōsideremus ius nouum iam pater est potior in proœctiis matre: & ea solus vtolim sibi habet propter potestatem patriam.In adūctiis quoque præpol-

D E C O L L A T I O N E

let matri, cùm eorum sum fructum obtineat quoad viuit pater
l. cum oportet. C. de bonis quę liber. at castrensis fruitur suo
iure succedēs ab intestato nomine pecullii. l. 2. ff. de castris. pe-
cul. l. 1. §. si is qui. ff. de Coll. Quod si animaduerteris ius noui-
tium auth. defuncto. C. ad Tertilli. quo filio communi mater
cum patre succedit, non admodum profeceris, cùm & ibidem
fratres defuncti succedant cum parentibus, & tamen inter fra-
tres succedentes fratri Collatio delitescit, nec vsquam recipi-
tur. Nec pater de matre conqueri potest, quod acquisierit filio
cui succeditur communiter. plus quam mater graues decem
mensium labores, & partus ac nutricationis molestiam facile
regerens, non sine lachrymis quas mulieres in numerato ha-
bent. ideoque neuter parentum alterum afficit iniuria in hac
præpostera successione, in qua de liberorum bonis disceptant
simul contra naturę ordinem, & proprium votum. l. Julianus.
ff. si quis omis. l. scripto. ff. vnde liber. nec æqualitas igitur talis
curatur, qualis inter liberos successuros naturæ ordine seruato
& ex desiderio parentum. l. nihil de bonis libert. ff.

11 Accedit quod solus auus paternus tantum accipiet ex bo-
nis nepotis defuncti ab intestato quantum prorsus auus maternus
& auia. adeo iure novo disparitas in numero ascendentium
curæ non est. §. si igitur. i. de hæredib. ab intestat. col. 9. & d.
auth. defuncto. & è diuerso maternus auus solus superstes auū
paternum auiamq; exæquaret.

12 Sed dicent nonnulli obesse, quod habetur in lege pri. §.
pri. ff. de Collation. vbi Collationi locus est inter eos qui-
bus bonorum possessio data est, atqui parenti datur bonorum
poss. contra tabulas præterito. l. 1. ff. si à parent. quis fuer. manu-
miss. vel ab intestato bonorum poss. Vnde parètes. l. scripto. in
fin. ff. vnde liber. l. 1. §. largius. de success. edic. etiam cum acces-
sione anni liberis ad agnoscendum bonorum possessionem cō-
cessi l. 4. §. filius. ff. quis ord. in bono. poss. Verùm non oportet
captare iuris consulti mentem ac verba tam perspicua, vt potè
qui inter eos admittit Collationem, de quibus statim dixerat,
idest, inter emancipatos & suos libe. alioquin sequeretur emā-
cipatos emācipatis conferre, si præteriti duo fuerint, instituto
suo

suo hærede filio. quod nemo dixerit, quamuis vtrique emancipato bonor. possessio contra tabul. pariter concedatur. l. 2. §. si tres. de Coll. bono. atque ita sermo generaliter prolatus distinctionem recipit. l. pe. ff. de confess. & ex præcedentibus explanationem capit. l. hæredes. §. sed & si. ff. de testam.

13 Proinde constat inter solos decedentes vigere Collationem, quibus parentum hæreditas verè debita est, non his viuetibus sed à tempore mortis saltem, quatenus portio legitima protenditur. l. 1. §. largius. de success. edic. viuo namque parente vix est ut fili⁹ sit creditor: cùm cuius creditor i postponatur, qui vel momento cum patre contraxerit. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testam. l. 1. §. si impuberi. de Coll. bonor. atqui fratri frater nihil necessariò relinquere tenetur, ni aspersam macula infamia personam instituerit. l. fratres. C. de inoffic. testam. & sic in odium potius infamis quam in fauorem fratris hoc inductum fuit. l. 1. ff. eod. vbi querela fratris sic accipienda est, licet ibi lex indistinctè loquatur. sed iam pauloantè admonui in d. §. inter. l. 1. de Coll. bonor. generalem sermonem alibi distingui vel coarctari. non ergo frater fratrem afficit iniuria, si plus capiat ex defuncti fratris successione lucri loco ponenda. nec æqualitas vlla desideratur inter eos quorum alter totum capere impunè posset ex testamento exemplo extranei vel prorsus nihil, si ita defunctus cōstituisset. neque aliud quicquam commodius est ad mutuum amorem firmandum inter fratres, quam quod intelligūt exclusum se iri à successione, nisi se pios & officiosos præstiterint. l. nec adiecit. ff. pro soci.

14 Quæstionis est an filius repudians bonorum possessionem vnde liberi, mox veniēs per vnde agnati, conferat collationē que inuicem petat. postquam liberorum iure venire desit. l. 1. §. quibus. ff. de success. edic. l. 2. ff. vnde legit. non enim hoc definitur in. l. vt liberis. C. de Collati. vbi liberi quoque iure intestatæ successionis veniāt, Collationi parent: quia mox subditur hoc euenire si ascendentibus succedant. non puto idē dicendum si degenerent: imputetur enim ei qui alienam personā simulat. l. item apud. §. si quis virgines. ff. de iureiur. præterea lex verbis imponeretur dūntaxat non effe&tū, si post repu-

DE COLLATIONE

diationē ex primo capite vnde liberi adhuc liberorum effectū retineret bonorum possessio. & puto annum ei dari ex secūdo capite filio non tantum dies centum .nam in.d.§. largius.l.i.de successor.edi&t.de liberis tractatur annum habētibus, quandiu suo iure vtuntur.vel si effluere illum socorditer sruerint. idem exprimitur in.l.4.§. filius. ff. quis ordo in bonorū poss. seruet. vbi idem est in patre manumissore petente bonorū possessionē contra tabulas ergo temporis habet spacium laxius & filio dignum,rursus post primum annū,sed non Collationi.ius:quod non est mirum,cūm nec parens conferat licet,eodē spacio perfruatur . Itaque miror quod quidam primarius interpres in contrarium torqueat.l.2. vnde legit ff. vbi post annum liberi veniunt quasi legitimi:ergo,inquit ille,non proprie,nec videt particulam,quasi,ibidem esse proprietatis Germanæ notam in verbo quasi liberi,&.l.tam ex.de iudic. ff. addatur illud Io. vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à patre.l.6.de senatorib. ff. nec iuuatur ex.l.de bonis.§. 1. ff. de carbon.edi&t.vbi negatiue vulgò legitur,nō esse videlicet suos liberos,qui ex prima parte edicti vnde liberi nō veniunt.sed age,fac legi affirmatiue suos esse,tamen suitas latet in eo qui ea vti noluit.l.suum.C.de iure deliber . sicut videre licet in marito accusatore mulieris adulteræ:nam intra sexaginta dies admittitur ex suspicione accusans,vt maritus nimirum,nec victus de calumnia tenetur:secus si post id temporis vt extraneus accuset,cautius probare debet vtique.l.quamuis.1.C. ad leg.Iuli.de adult. le.iur. eod. Nec obest quod in bonis maternis liberi conferunt.l.vt liberis.C.de Collat.& tamen certum est in huiusmodi successione non esse locum capiti vnde liberi sed vnde legitimi.l.2.§. fi. ff. vnde legit.planè ibi lex ait filios in maternam successionem venientes ex Orficiano senatusconsulto petere posse bonorum possessiōnem vnde legitimi:non tamen consulit vt petant, si velint vrgere fratres ad conferendum. itaque remedium illud datur ex abundanti vt.l.i.§.dixerit. ff. de publican.Vel dicere quoque possumus ibi caput Vnde legitimi(cūm competat ex eo quod in muliebri successione aliquod prius non extet, non verò ex negligentia vlla liberorum primi gradus)semper redolere na-

turam primariam liberis solis consentaneam.l.f. C.de suis hæredib.In summam sic in proposito distinguendum putarē,cùm dubitatur an liberi desides ac securi non petentes bonorū poss. Vnde liberi Collationem recipient, si ex capite vnde agnatiuerint post annum, vel illico ex repudiatione:vt si ipsi petant sibi à fratre locuplete conferri,reiiciantur: quia culpa sua exclusi sunt à beneficio neglecti capit is, vt iam ostendi . Si verò aduersus eos hoc modo segnes aut repudiantes primum caput Collatio petatur frugifera aduersario fratri,tunc conferre tenebuntur sine dubio.alioquin semper Collationem eluderent sui.d.l.suum.C.de iure deliber,præterea commodum referrent ex negligentia petendæ bonorum possessionis, quod admitti non debet.l.i.de successor. edict.l.i.ff. si quis omiss. caus,testa.

15 Secundò vt Collatio valeat inter liberos, oportet esse natos: ideoq; non confertur ei qui est in vtero antequam nascatur: quia non potest dici in potestate esse:interim l.f. ff.de Collati. nec obest quod dicitur haberi pro nat is eos qui sunt in vtero in sibi utilibus.l qui in vtero ff.de stat.homi.vnde ipsis fit pupillaris ratione patriæ potestatis.l.2. ff.de vulgar.substit . Quia fateor tunc demū cùm nati fuerint retroagi fictionē , quasi antea in potestate fuerint:& antea quæ ipfis profutura videntur sic tractanda ac si pro certo nascantur,cùm præuidere cōueniat quæ euenire possunt verisimiliter.l.si quis domum. §.pe. ff. locat.& cùm studendum sit vt in lucem puer prodeat potius quā vt iam natus alatur. l.i. §.& generaliter. ff.de vētr.in poss. mitend.igitur sit vt bene ominemur. de existēte in vtero perinde ac si iam esset in potestate,cùm pater moritur. l.f. ff. de assign. libert.sed in tractatu Collationum nō egemus hac benigna interpretatione:quoniam circa eam multæ contributiones vtrinque intercedunt variaque subductio calculi, siue re ipsa fiat Collatio, siue minus accipiendo vt.d.l.r. §. filiam.de Collatio. dot.quare satius est differre turbulentum remedium in natuuitatem posthumī,ne frustra interuenisse dicatur.l.hēc stipulatio §. f. ff. vt legator.seu fidei commiss.nomine caueat.præsertim cùm paucorū mensium Mora nō officiat.l.si debitori. ff.de iu-

D E C O L L A T I O N E

dici planè nisi à patre fieret pupillaris posthumo nascituro, se-
ra eſſet postea patre iam mortuo, qui ſolus eam facit, aut auus
paternus pueri nascituri & in patris potestatem non recasuri.
d.l.2. ff. de vulga. nec quicquam deperit, ſi non nato pupillaris
Subtitutio intercidat præter scripturam testament. idem in da-
tione tutoris. l. ſi ita. ſ. fi. de testam. tutel. cui mirificè fauetur i-
bidem licet ſi filius non nascatur, nunquam ceneſeatut interue-
niffe. l. verum. ff. de reb. dubi.

16 Tertio vult Baldus nulli liberorum congruere Collatio-
nem, niſi qui in primo ſint gradu, aut qui nepotes exempto fi-
lio primum gradum ſubierint. quo circa qui filium in vncia in-
ſtituit, & nepotes ex eo in xi. vnciis, Collationem impedit. nā
nepotes eodem iure vocauit quo extraneos, in quorum per-
ſona Collatio cefſat. Niſi quisquā putet nepotes liberos eſſe pro-
culdubio ideo ſine delectu Collation. capaces. d.l. vt liberis, de
Collati. & natura ratio inumbrari nequit quin in dubio inſi-
tuti intelligentur ab auo amore paterno. l. dotē. ſ. fi. de caſtreſ.
pecul. l. liberorum. ſ. fi. ff. de verbor. ſignif. Quinetiam ideo ne-
potes inſtituit auus, quia ſciebat fore vt patri in vnciola inſtitu-
to ipſi quamplurimum conſeruent, in potestate autem utique exi-
ſtentis cum iſ moritur & valde ab extraneis diſcrepantes. l. li-
berum. ff. de adopt, ſed cum pax publica Gallorum vixdum be-
ne compacta ſit, noua bella fuſcipere in animo meo non eſt: &
diſimulo libenter quaꝝ Baldus aſſeruit, pugnaxvir & ingenuis
viribus ſpectatus.

17 Quarto non ſubeffet Collationi filius, quem certis vnciis
pater contéatum eſſe iuſſiſet, vel quem haſredem in certa re in-
ſtituiſſet legatario perſimilem ſi modo habeat cohæredem po-
tiorem. l. quoties. C. de haſreditib. inſtit. atque ita damni & com-
modi haſreditarij expertem. ſ. fi. quis vna de fideicommiss. haſ-
reditatib. Item ſi re vera filius ſingulare legatum vel fideicom-
miſſum à patre accepit, tanquam extraneus equidem extrinſe-
cus, & nolens amplius ſuccēdere velut haſres, ſed Codicillari
relieto contentus, ſicuti ſuperiū retuli. l. filiam. 2. C. de Collat.
18 Quinto non aliás habet inter liberos Collatio quam ſi vel
ex vtraque parte ſui fuerint, vel ex alterutra: coferet enim ſuo

emancipatus si modo eodem iure succedatur non in l. filium.
 §. videamus de bon. poss. cōtra. ta. vbi diuerso iure nitebātur fi-
 lij duo, quorū alter ex hēres fuit in potestate manens, alter prā-
 teritus emācipatus, vnde hārede extraneo non adeunte, ille ab
 intestato, hic per cōtra tabulas sibiviā aperuit. Subiūgitur ibidē
 alia species de qua dixi, cūm emācipati occasione suus lucrum
 fecit vberius. Sanè populariter hoc tātis per assero: nam oportu-
 niūs ostendā nullā vim in diuersitate iurium cōstitui. imò po-
 tiūs in ratione cessantis iniuriæ, quæ velut Magnes ferrum tra-
 hit onerosa Coll. Cāterū inter emancipatos deficit Coll. l. si e-
 mācipati. C. eo d. vbi Accursius contēdit suum suo conferre. l.
 4. eod. quo loci filia in potestate patris manēs confert fratribus
 sibi similibus dotē profectitiā & illo prisco iure aduentitiam,
 sed emācipatis profectitiā tantummodo. nec dubium est, in-
 quīt, profectitiā seu aduentitiam dotem à patre datam vel con-
 stitutā fratribus, qui in potestate fuerunt conferēdam esse: vbi
 rixantur omnes interpretes causa dotis aduentitiæ à patre pro-
 feccx, quod fieri nequit. l. profectitia. ff. de iure dot. vnde Iason
 refert illā ad dotem, quā pater filiæ dedit ob bene merita fortè
 tanquam mercedem laboris eximij. l. si pater. §. fi. de donati. E-
 go existimo Imperatorem aptè loquutum, & singula singulis
 metitum: cūm datam dotem ad priorem profectitiam retule-
 rit: mox constitutam optima serie ad posteriorem aduētitiam.
 non dissimile est illud: Pastor, arator, eques, paui, colui, supe-
 rraui. Et illud in l. i. §. i. ff. quādo de pecul. acti. si filius & seruus
 emācipatus manumissusq; sit. sic in l. fi. §. sanctimus. C. de liber.
 prāter. filia instar filij emācipati vel sui testamentum ipso iu-
 re euertit prāterita, vel per contra tabulas, nā emācipato hoc
 posterius tantum competit, sicut suo filio conuenit. ius dicendi
 nullum ipso iure. similis phrasis. §. fi. qui testam. tutor. dor.
 Vel fortè Imperator docere voluit, connuentibus oculis fi-
 lium filiam ve aduentitium lucrum antiquitus habuisse, patre
 non admodum sollicito quorsum id verteretur: & filiam textri-
 cem, verbi gratia, ex quāstu honesto dotem sibi dixisse: quod ei
 non magis inuidendum fuit, quām seruo in l. 4. ff. de manu-
 miss. attamen circa Collationem hoc genus aduentitiij lucelli

D E C O L L A T I O N E

fratribus domesticis contribui quia filia nihil non patri acquireret.l.i.ff.si à parent.quis manumiss.fuer. ne suus filius filiave dotem vel quippiam aliud seorsum habens à patris rationibus separatum suos fratres, qui domi egerunt & patri acquisierunt afficiat iniuria.Sed hic sensus minùs congruit.d.l.filiæ.i. C.de Collat.vbi tandem subditur,iis liberis qui in defuncti familia non manserunt propter emancipationem,profectitiam dotem non aduentitiam conferri.Ergo verè fuit aduentitia ab alio quām à patre vel patris contemplatione manās,nec patri quæsita per filiam ab extero dotatam,idque in dote putat singulare Accursius in.l.2.§.quod si in patris.ff.solut.matrim.ne à filia patri suo acquiratur. eo quod dotans liberis ex eo matrimonio nascituris satis studere intelligatur vt & lex.publica.l.i.ff.eod. sic enim ego coniicio, imò & sponso studetur, cum quo præsumitur æterna coniunctio.l.i.ff.de iure dot.& quodammodo mortis & diremptionis expers: sed hodie sine dubio nihil aduentitium erit conferendum,l.fi.C. de Collat. vt commodè tractabimus.

19 Ex supradictis patet emācipatum emancipato minimè cōferre,quia neuter alteri facit iniuriam : aut si vterque alteri faciat,iam compensationi locus datur. l.viro.ff.solut. matr. nec exprobrat merito durus homo quicquam duro.l.2.§. idem ait. ff.ne quid in loc.public.cæterùm cùm inuitus nullus filius emancipetur.§.generaliter.quib.mod.natural.effic.sui col.7. in emancipatione hoc agitur,vt sibi acquirat iure extranei nec de fratre emancipato querelam moueat,quod fortè tardius hic emancipatus fuerit,& ideo minus patri acquisuerit.nam inspicitur tantùm an tempore quo pater moritur sit extra familiā filius.neccuratur an multo antè in potestate extiterit.l.cohæredi.§.cum filio.ff.de vulgar substit.

20 Excipiemsus hodie p.l.vt liberis.C. de Collat. profectitia donationis ante nuptias dotis,& similium: secundò excipitur species.l.i.§.pe.de coniungend. cum emancip.liber.vbi emancipatus superstes fuit patri suo cum duobus nepotibus ex fratre in potestate,quorum alter emancipatus itidem fuit & tamē filius defuncti ipsi quoque cōfert.eo quòd,vt aiūt, tam hic ne-

pos sui iuris quām alter in potestate vnius loco habentur. alio-
quin certè emancipato suis misto liberis, alter emancipatus fi-
lius non confert. l. i. §. fi. de Collati. bonor. & ita nepos eman-
cipatus ex sui fratribus in potestate constituti persona fruitur be-
neficio, quod ex sua non consequeretur, ut. l. si post. §. fi. de bon.
poss. contr. tabul. l. si communem. ff. quemadm. seruit. amit. iu-
uat quoque radix vtriusque nepotis à patre editi, qui in po-
testate fuit, & prælucet vt verque vnum videatur. l. si nepotes. ff.
de Collat. sicut alias obseruatur. l. Magistratus. ff. ad municipia.
 21 Obiicitur suus conferens emancipato filio profectitia. l. 4.
C. de Collati. igitur emancipatus emancipato multomagis: nō
enim suus domi operam nauans quæstui patris communis cō-
pendio, emancipatum afficit iniuria, de qua in. l. i. ff. eod. Res-
pondeo suum non esse emancipato iniuriū antequam petat
Collationem à fratre. sed postquam petiit, tunc incipit grauiter
laceſſere, niſi vicissim officiis respōdeat vt. l. 2. §. & generaliter.
ff. de doli excepti. eo magis quod olim per. d. l. 4. C. de Collati.
suus emancipato sola profectitia contribuebat: hic autem suo
prorsus omnia. Præterea suus ſibi ipſi repugnaret, niſi confe-
ret emancipato, & fruſtra peteret. l. vbi repug. ff. de regul. iur.
nam idcirco efflagitat Collation. ab eo, quod præfatur ſe quo-
que contuliffe, aut collaturum illico eſſe.

22 Sed videtur sublata hodie differentia hæc emancipationis
& ſuitatis. §. nullam de hæredib. ab intest. col. 9. verū inquit
Accurs. hoc obtinet quoad ſuccedēdum non quoad confe-
ndum. nam & ex testamento manet differentia, ne pupillaris
ſubſtitutio fiat emācipato & in aliis permultis potiſſimum ne
emancipatus acquirat patri, vt ſuus. l. 2. C. de inoffic. donati. &
ideò Collatio viribus ſuis nititur: quia cùm vtriuslibet diſcri-
men maneat in acquirendo, æquum eſt emancipatum confeſſe
ſuo, qui patri acquisiuit & per patrem omnibus fratribus. nec
quod generaliter negatur à lege amplius extenditur quām tra-
ctatus de quo diſceptatur exigit. l. naturaliter. §. nihil. ff. de acq.
poſſeff. §. i. de public. iudic. & nulla ſolemnitas deſideratur in
Codicillis, ideſt, niſi parua. §. fi. de Codicil. l. arboribus §. de il-
lo. ff. de vſufr. vbi infantis nullæ ſunt opera: ſed tamen diſtin-

D E C O L L A T I O N E

guitur cuius ætatis sit. nam septennis custodiet domum minutæ opera. & cùm lex ab intestato succendentibus eundem honore tribuit, non continuò idem per omnia dat emolumentum. §. item vetustas. de hæreditatib. quæ ab intest.

23 Adhuc insurgetur, vt confundatur patria potestas cum emancipatione, eo quod Collationi ante patris mortem locus non est. l. i. §. si impuberi. ff. de Collat. atqui morte patris communiter omnes liberi sui iuris siūt irreuocabiliter, nec metuitur ne pater redeat post liminio: cùm tamen filius emancipatus ex consensu in patris potestatem redire queat. l. qui liberatus. ff. de adoptionib. Dico patriam potestatem nō referri ad tempus sequens mortem vt secernatur ab emancipatione, sed ad id quod præcessit, vel quod eo momēto fuit dum pater efflat animam. sicut in substitutione pupillari quæ omni hora filium in sacris patris desiderat. d. l. cohæredi. §. cùm filio. de vulgar. Et pupill. tamen à morte patris eandem potestatem adeo detestatur, vt in nullius alterius potestatem pupillum recidere oporteat. l. 2. ff. eod. Insuper Collatio inducta fuit ne iniuria mutua se fratres afficerent, si vñus patri communi acquirat, alter sibi: sed iniuriæ ratio vltioque inspicitur retro cùm fit, non cùm vindicatur à bono iudice. l. xxj. ff. de iureiur.

24 Hinc demiramus cur extraneus emancipato sénior, non cōferat filio suo cui partem hæreditatis auellit nullo ciuili vel naturali vinculo demerens testatorem, si modo hodie cùm ex testamento æque Collatio interuenit, extraneus sit institutus: nam olim cùm ab intestato tantum conferretur, nō fuit quod aliquis esset attonitus: Veruntamen placet vulgo extraneum nihil conferre cohæredi suo filio testatoris, idem ipse respondi cùm perraro hoc eueniat, vt pater sanguinis proprij & imaginis domesticæ oblitus exterum aut cognatum remotiorem anteponat, ideoque lex permittit asperum aliquid fieri, quod factum iri vix à patre coniicit. l. nec in ea. §. fi. ff. ad legem Iul. de adulte. Atque ita perficit pietas eximia patris erga liberos à lege præsumpta, vt horum quam extranæ personæ deterior conditio nonnunquā sit. l. pater. ff. de seruit. legat. vti ego adnotau. Adiiciunt interpretes. §. illud. de trient. & semiss. col. 3. vbi

omnia

omnia quæ quondam de Collationibus statuta fuerant , antequam Iustinianus ex testamento Collationem introduceret , firma manent : at qui antea extraneus nihil conferebat , nec illi conferebatur à filio defuncti de iis profectiis quæ nuptiarum occasione à patre accepit . l . f . § . sin autem . C communia utriusque iudic.

O B S E R V A T A I N P A R T E M P O S T E -
R I O R E M D I S C U S S I O N I S B I C I P I T I S
de Collatione bonorum .

- 1 *Peculium paganum quodnam sit : item castrense vel quasi castrense literatae militiae .*
- 2 *Quasi castrenia à causidicis vel sacerdotibus non conferri .*
- 3 *Fœminis quadrat peculium omne , etiam castrense .*
- 4 *Impensæ studiorum an conferantur à filiis .*
- 5 *Pro fouendis studiis pater aliter impendia subministrat , si sint sui quam si emancipati .*
- 6 *In rem patris vertitur id quod filio datur mutua pecunia , nec timet macedoniani senatus exceptionem .*
- 7 *Quid si nōdum pater filium dedicarat literis , cùm ei exterus mutuum dedit , ut studeret liberius .*
- 8 *Num studiosi scholaris libri Collationem sentiant .*
- 9 *Librorum donatio erga filium non caret causa .*
- 10 *Quamvis adhuc non sit doct̄or filius : moriente patre vel causidicus , non confert libros : & scholaris militat .*
- 11 *Filius ganeo consumptos libros imputat : sed non semper .*
- 12 *Dignitas ac militia empta an legitimè cedat , & conferatur .*
- 13 *Quid de aliis impensis circa dignitatem à patre pro filio factis & quid si Regi datur pecunia , ut militia patris in filium transmittatur .*
- 14 *S E C V N D V M tempus Collationis faciundæ inter diverse in re succedentes an singulare fuerit .*

D E C O L L A T I O N E

- 15 Non iure diuerso efficitur ne conferatur, sed ceſante fraterna iniuria.
- 16 Iure nouo ſicut nec Veteri non repellitur Collatio, ſi teſtamentum pro parte valet.
- 17 T E R T I O tempore dos confeſanda fuit à filia. quid dicendum ſi filia filię ſuę dotem dederit.
- 18 Quid ſi maritus filię defuncti dotem prodegerit. quid in alimētiſ.
- 19 Q V A R T V M tempus Leonis Aug. in. l. ut liberis. C. de Collatione.
- 20 Emancipatus confeſt pro tenore præcedentium legum.
- 21 Inofficioſa donatio emancipato facta quatenus reſcindatur.
- 22 Conſtitutio Iuſtiniani, Q V I N T O tempore ſpectat nepotes cum auunculis aut materteris ſuccedentes.
- 23 Pater dotem non recuperat defuncta filia in matrimonio, liberis ſuperſtitibus.
- 24 S E X T O aduentitia non confeſuntur: quid ſtatandum de fructibus horum ab ipſo filio conſumptis.
- 25 An emancipatus aduentitia inſtar ſui non confeſt.
- 26 Filius familiæ habet aduentitium, licet cum patre maneat. & quid de fructibus rerum ſui filij, quorum alter fit particeps.
- 27 Fruſtra putatur melior conditio emancipati quam ſui.
- 28 An per. l. filię licet. C. de Collati. aduentitia non confeſtantur.
- 29 S E P T I M O prohibetur collatio ex teſtamento, & quare.
- 30 An ex parum ſolemni voluntate inter liberos olim confeſſetur.
- 31 Quando ex teſtamento ſolemni antiquitus Collatio eſſet. & an ante Iuſtinianum Collatio generaliter ex illo innotuſſet.
- 32 Boni viri arbitratuſ ſupplementum legitima vel Collationis facieſ & quatenus intellectum Iuriſ consultis antiquis.
- 33 Etiam iure nouo titulus donationis, vel legati pro legitima nominaſt, ſufficit ſecuritati teſtamenti.
- 34 Donatio inter viuos à Iuſtiniano aperte Collationem ſuffert. & an in legitimam imputetur.
- 35 Quinimo iure priſco donatum ſimpliſter confeſſri ſolitum fuit ab in teſtato: & an potius diuideretur fratribus.
- 36 Morte patris ut emancipatione donatio confeſſetur, explicatur. l. 2. C. de inofficioſ. donati.

- 37 Non post mortem sed morte donationem patris firmari.
 38 Donatio talis quomodo retroagatur. an traditione egeat: & an trā-
 seat in peculium: & peculij singularia multa filio.
 39 Empta nomine filij filiae non ita sunt ei præcipua , quin frater
 tantumdem capiat.
 40 Dos potiori ratione confertur quam simplex donatio.
 41 In.l.illud.de Collati.C. non prohibetur donatio simplex facta fi-
 filiofam.conferri,nisi sit emancipatus.
 42 Quid statuendum de donatione ob bene merita filij.
 43 Non pauca conferri quæ in legitimam portionem non veniunt.
 44 Quo indicis imperio aliquis ad Collationem adigatur.

P A R S P O S T E R I O R C O L L A- tionum.

STILLAT Deus sensim mortalibus optimas quasque disciplinas & artes frugiferas, nec momento easdem exhibit mortalibus. proinde lyræ inuenitor Mercurius cum testudinem exesam intus omnino exceptis aridis neruis aliquando nactus esset, specimen nonnullum musicæ dedit, quod posteri æmularentur, & augerent adiectis aliis atque aliis fidibus: quoad tandem perfectum melos appareret. Ita, hercule, in Collationū tractatu rudi nouitati à prætore inducta, ne iniuria sui liberi ab emancipatis, qui sibi ipsis nō patri acquisiuerint facultates, afficerentur, superuenere variæ Iurisconsultorum & Cesarum sanctiones, quæ cœptum opus perpolirent usque ad septem diuersi generis & temporis. totidem enim enumerantur à Bartolo: quibus perspectis mirificus legum, quæ inuicem dissonare videntur, concentus intelligetur. ne autem eadem cantione sèpius vtamur, prætermittemus ea quæ suprà abundè tradita sunt de Collatione eminente, vbicumque emancipatus iniurius & onerosus est suo: atque de eadem cessante si aberit ratio iniuria. l.i.ff. de Collati.bonor.l.filium. §.pe.ff.de bonor. poss.contra tabul. & hoc siue rumperetur testamentum per bon.poss.siue à principio pater intestatus obiuisset.l.4.C.de Collati.vbi liquet eo

DE COLLATIONE

seculo dōtem aduentitiam nedum profectitiam conferri oportuisse.

1 Quia paganum seu commune peculium in totidem partes finditur: deinde castrense ac quasi castrense sequuntur. l. fi. C. de inofficiis. test illud pertinet ad militiam armatam, hoc ad inermen: seu literatam: sic namque appellatur ab impp. in l. 4. qui militar. non poss. lib. xij. C. vbi curialibus interdicitur armata tam prorsus quam literata laudatur. pr̄fertim in magistris scriniorum seu libellorum in palatio principem comitantibus. l. proximos. de proxim. sacr. scrinior. lib. xij. succurit. l. vnic. de castrensi omnium palatinor. pecul. vbi Constantinus Aug. id quod sibi quæsuerunt parsimonia vel regia liberalitate ij qui in palatio morantur, instar habet castrensis peculij. quid enim, inquit, tā ex castris est, quam quod nobis consciis & prope sub conspectibus nostris acquiritur? Sed nec alieni sunt à puluere & labore castrorum, qui signa nostra comitantur, qui pr̄funt semper actibus quos intentos & eruditos studiis iterū prolixitas & expeditionum difficultas exercet. Alludit imperator ad doctos viros, qui in pace & otio comitantur principē in regia, nec non in bello ad castra cum eo pergunt, & signa sequuntur, idest, militares aquilas, quę victoria signa dicuntur in l. fi. C. de locat. sic itaque gemina ratione peculium quasi castrēse habebant: quia quamuis pr̄liis non interessent, tamen non procul ab illis pr̄sto erant Cæsari & ducibus eximiis. quia olim comparatum fuit, vt in expeditionem proficiscentes Iurisperitum aliquem secum ducerent. vt in Galliam Iulius Cæsar duxit Trebatium, vti liquet ex libr. 7. Epistolarum Ciceronis. Moriar, ni (quæ tua gloria est) puto te malle consuli à Cæsare quam inaurari. & alibi: est quod gaudeas te in ista loca venisse, vbi aliquid sapere videare. quod si in Britanniam quoque profectus es, profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisse. sed etiam vetus lex Rom. sic habebat: minores Magistratus periti iuris plures in prælia sunto. vt idem autor scripsit lib. 3. de legib. & hoc modo explicatur. d. l. vnic. de castrensi. omni. palat. pecul.

2 Ex his sequitur quasi castrensia non magis conferri quam

merè castrensa, in quibus filius familias pro patre familias habet. l.2. ff. ad senatus cons. Macedon. l.1. §. nec castrense. ff. de Collati. nec sit aliqua iniuria filio his non collatis ab emancipato, cui vicissim minimè conferuntur à suo militiam armatā tractante vel forensem. l.4. l. aduocati. C. de aduocat. diuersor. iudicior. vel cœlestē sacrorum. l. sacrosanctę & auth. presbiteros C. de Episcop. & cleric. nam clerici ac sacerdotes literatae militiae nomen dederunt, si tales sint quales haberit, ut cali arcem inuadant virtutum machina: nam & calum violenti rapiunt.

3 Nec excipio fœminas à quouis peculio, non vtique à profectio ex negotiatione. l. & ancillar. ff. de pecul. l. donationes. §. pater de donati. multominus ab aduentitio. sed à castrensi non ausim quoque eas repellere, si ratione militiae quæsuerint aliquid, sicut nec Iuris consultus de sexu in ea re discriminat. l. bello. ff. de excus. tutor. cùm constet Amazones è Scythia profetas ingenti agmine Asiam perdomuisse, & centum annis tenuisse, Diana Ephesia templo magnifice extructo ob sagittarii peritiam, ut Iornanandes in rebus Geticis scripsit: & Pausanias in Corinthiacis de Teteſilla, quæ casis in acie viris Argiutorum urbem obarmatis aliis mulieribus à Lacedæmoniis viris duce Cleomene obſidentibus tutata est: vnde statuam promeruit. ne quis ipsi inuidet castrense peculium: vel quasi castrense si doceat Philosophiā, ut fecit Areta filia Aristippi Cyrenaici patri in schola succedens, & filium successorem à se edoctum relinquens qui teste Strabone libro 17. ideò Μητροδίδωξος, vocatus est. vel si iudicet & ita salaryum capiat, ut præcellentes fœminæ in Gallia cap. dilecti. de arbitr. & olim solebant liberalibus disciplinis fœminæ institui, etiam iubete magistratu. l qui filium. ff. vbi pupill. educar. debe. vbi inter alimenta educatio literaria numeratur.

4 Hinc arrepta occasione commodè quæro an cōferre teneatur filius saltem per imputationem, ea quæ impedit in mercedes præceptorum & viaticum diuturnæ eruditio[n]is, de hac res sic responsum est ab Vlpiano in l. 51. ff. famil. Hercisc. Quæ pater, inquit, filio emancipato studiorum causa peregre agēti sub-

DE COLLATIONE

ministravit, si non credendi animo pater misisse fuerit comprobatus, sed pietate debita ductus, in rationem portionis, quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit, computari æquitas non patitur. hæc ita se habent in filio emancipato, vt distinguamus vtrum piè pater pro filio emancipato expenderit, quod in dubio præsumitur: an magis animo creditoris. quia in suarum rationum librum hoc expensum tulerit. quod prorsus redolet alimentariam causam, vt diximus. l. nesennius. ff. de negot. gest. Accedit quod sola pietatis ratio impedit cōdici id quod per errorem solutum est. l. cūm is. §. si in ea. ff. de cōdicit. indeb. proinde quamuis emancipatus filius sit incognitus iure ciuili, tamen æquitas naturalis non patitur eum dissimulari. §. emancipati: de hæreditatib. quæ ab intestat. defer. igitur alimoniam ab eo pater non reuocabit. maximè illam quæ alit dulci esca mentem, literulisque fouet eam & simul patrem. quia in rem patris versum censetur quod in causam studiorum filij impenditur, vt filium habeat non mancipium. scitum namque est illud Aristippi Philosophi apud Laërtium, cui ingētem mercedem pro erudiendo puero postulanti, cūm pater dixisset, tanti seruum emere possem: eme, inquit, & duos habebis. quo circa liberis docendis lex studet, adeò vt si mutuam filius eo nomine acceperit pecuniā, iam pater creditori teneatur. l. sed Iulianus. §. proinde in fi. ff. ad Macedonian. Cæterūm hic textus nihil cogit huiusmodi credere: quia dicit teneri patrem intra eam quantitatem quam solebat subministrare, vnde si nihil studiorum causa subministravit antea, sequitur non teneri. perinde ac si magis ex sua consuetudine quam ex literario studij fauore pater ad impendia scholastica filij obligetur. hoc autem paulopòst explanabo, & ostendam patri penitus incumbere onus filium studiis idoneum impense pro suis facultatibus instruendi, si prius attigero. d. l. quæ pater loquentem in filio emācipato, multo magis in filio in potestate locum habere: nec verū esse quod vulgo promiscuè iactatur de vno loquentem Iurisconsultū in alio negare. quia sappè de vno dicit, de quo tantūm dubitatur potius, cū in alio persuasum sit: vt cūm lex de lucratua causa loquitur, de qua videlicet solum dubitatur, nec onerosam continuò excludit, imò ma-

gis amplectitur. l. titia seio. de legat. 2. addatur. l. ab hostibus. §.
 fi. ex quibus caus. major. vbi ante absentiam dicta, vel Accursio
 adimente, locum obtinent in media absentia multomagis. l. ex
 diuerso. ff. solut. matr. vbi qui ciuale vinculū ponit, non exclu-
 dit naturale. Nam quod aiunt de filio suo magis videri dubiū,
 si viaticum studēti pater suppeditauerit: ideo quod emancipa-
 to donare possit statim valitura munificentia non autem in fa-
 cris posito. l. 2. C. de inoffic. donati. non maghopere me mouet:
 quia hic nō disceptamus de liberalitate erogata in filium suū,
 sed de necessitate debiti naturalis. debitum namque expressim
 lex vocat, ideo à liberalitate differt. l. rem legatam. ff. de adim.
 leg. similis dubitatio emersit. in. l. si quis de liber. agnosc. ff. eius-
 dem Vlpiani disquisitione vtrum ab emancipato filio parens
 necessariò alendus veniat nedum ab eo qui est in potestate: vel
 è diuerso vtrum pater emācipatum quoque alere beat. quod
 magis existimat Vlpianus, subdens ex axquitate charitateque
 sanguinis debere iudicem singulorum desideria perpēdere, ra-
 tio elegas mihi per placet quæ extat in. l. 1. C. de offic. præto. cui
 addo pro emancipato studiis incumbente. l. 2. qui extat. vel pro-
 fession. x. C.

5 Quare sine dubio filio in potestate pater tenebitur dare ali-
 menta & cetera adminicula studiorum idoneè. Emancipato au-
 tem non sine distinctione: nam aut aliunde colligere nequit e-
 mancipatus, quia fortè inconsultè iuuenili desiderio à sacris
 paternis exiuit, nihilque fortè accepit, vt assolet, sibi suffici-
 rum ad mediocrem victum. l. vt liberis in fi. C. de Collat. Et tūc
 idem erit quod in suo filio. d. l. si quis. de liber. agnosc. si verò e-
 mancipato non fuit victus penuria, tunc nihil petet à patre. d. l.
 si quis. §. sed si filius. sin autem nihil petenti vltro pater submi-
 nistravit, tunc exerit alacriter caput. d. l. quæ pater. vt nec filio
 in portionem legitimam præstum à patre studiorum subsidiū
 imputetur, nec fratribus conferatur, vel in diuisionem veniat,
 nisi probent patrem credēdi animo erogasse arg. l. fi. C. de dot.
 promiss. d. l. nefennius. ff. de negot. gest. quia præsumptio pietat-
 is paternæ grauat hæredes alios onere probationis l. cùm aliena.
 C. de legat. at quod dicitur patrem pietate paterna & de-

D E C O L L A T I O N E

bita impendisse, ad debitum respicit naturale tantum, sed nec vere naturale: quia veniret in compensationem. l. etiam ff. de compens. & ita cum pater esset debitor filij, non posset eidem animo credendi viaticum impertiri, quin compensaret. sed est debita pietas seu obligatio naturalis tenuis, qualis donatarij erga donantem. l. 28. §. consuluit. de petit. h̄ered. l. si pignore. de furt. cum sit emancipatus filius. Ergo filio in potestate sine dubio pater studiorum impendia pro fortunarum suarum modo dabit, sicut alimēta & pabulum menti suauissimum. d. l. qui filium. vbi pupill. educar. debeat. Accedit quod tutor mercedes præceptoribus pupilli ex officio præstare cogitur, non quantas minimas potest. l. cum plures. §. fi. ff. de admin. tutor. ita vt eiusmodi sumptus studiorum alimentis exæquentur. l. fi. C. de alimēt. pupill. præst. & inter necessaria in filium impendia veniāt alimētis similia. l. de bonis. §. non solū. de carbon. edi&t. quātomagis patet quo nemo melior tutor curator ve inuenitur. l. fi. de curator. furios. C. finge alimenta & grē complecti studiorum impensam, tamen ad hāc patrem adigi fatebere, quia vltra eam ad cætera etiam præstanta filio obligatur pie. l. si quis. §. non tantum. ff. de liber. agnosc. certè cæterorum nomine cum defuncti affectio suadet disciplinæ sumptus venit. l. legatis. cum. l. seq. ff. de alim. leg. Nec obest quod in. d. l. sed Julianus. §. proinde. ad macedon. inspicitur circa sumptus studij id quod pater filio solebat subministrare, igitur si nihil solebat, non obligatur tertio filij creditor: quoniam non dubitatur ibi quin pater obligaretur, sed tantum quatenus: & responsum est probabilem modū frusta excedi à creditore. erit autem apertè probabilis, quem pater prior ordinauerit licet sit profusus. l. 3. §. proinde. ff. de in rē vers. & hoc ibi Vlpianus existimat. respicitur verò quod vltimò pater expendebat. l. mela. vers. sed si. de alim. leg. in dubio putem creditorem cum temperamento delectuque debere filio alieno studenti credere. ita tamen vt non tam inquirat quid pater tetricus spenderet, quām quod deceret eum expendere. l. i. de infantib. expos. C. in dubio tenue, quia viaticulum vocat Iurisconsultus Romæ studentis. l. si longius. §. fi. ff. de iudic. præterea in eo loco debet credere pecuniam, vbi verisimile sit eo modo

modo patrem usurum idq; disquirere, ne repellatur exceptione senatuscōsulti.l.Macedoniani.C.ad Macedon. quare probabilit̄ scire debet à se dandam pecuniam in vrbe studiosis & doctoribus frequentata in studiorum usum consumēdam.l. ff. de exercitor. action. vel dū it ac redit eò, vbi celebre auditorium est.l. qui mittuntur. §. ff. ex quib. caus. maior.

6 Quæ si curauerit creditor filij, munitus erit aduersus patrē tāquam filij doctrina locupletatum actione de in rem verso in solidum. quippè cùm pater filium artificio extructum inuitus non alat.l. si quis. §. sed si filius de liber. agnosc. ergo qui admiculatur, vt alienus filius studiis inuigilet commodissimè, patrem prosperat & exonerat intra quātitatem, quam pietas paterna non recusaret.d.l.Macedoniani. idest, versimiliter vel recusare non deberet. vt illud: non facias aliis quod tibi non vis can. l. dist. l. idest, quod nolle debes. l. 4. ff. de legat. 2. sic in. §. generaliter constitut. quæ de dignitatib. col. vij. Iustinianus ait consules & prefectus liberari à patris potestate: quia & ipsi patres gaudent, & pro filiis vltro peterent imperium tale, nempe à verisimili voto parentum sic ratiocinatur ostēdens per filios patres nobilitari: per illustrem namque filiū vita duplex quodammodo efficitur parentum: nec Sophroniscum Socrates moralis philosophiæ cālitus demissa author expirare patitur. aut eius discipulus Plato Academicorum princeps Aristonem patrem. quinetiam facit vt huius originem ad Codrum regem Atheniensem reuocari latemur sat pio vtique blādimento Dionenis Laërtij. Iam verò si pater compellitur eas refundere expensas quas alius filij studiosi gratia fecit, sequitur patrem si impenderit non recuperaturum: & cōtra se ipsum filio securitatem verius parare teneri.l. frater. §. porrò. ff. de cōdi ct. indeb. sic in. d. l. quæ pater.. definiri docuimus & in. d. l. Macedoniani. vbi nescio quid perstrepit Accursius de libris splēdide inauratis filio studenti ex mutua creditoris pecunia, vt de iis non satisfiat ei à patre, nisi quoad peculium filij. sanè imperator nihil aliud vult quām Macedoniano senatusconsulto non esse ullam vim in pecunia mutuatica studiorum causa, in alias quoque versus Macedoniano non eximi filium, si peculium habeat. l. i. C.

D E C O L L A T I O N E

ne filius pro patr.item ex causa studiorum quæ à filio in patrē vtiliter resilit, vel ex eius iussu, actionem esse perpetuam contrā patrem: ex alia vero causa annalem à tempore quo excusus filius à patrio iure inuenitur.l.i.ff.de in remvers. itaque Accursius cum literis studiorum inauratis laborās intetpretationem in totum plumbeam attulit.dum suspicatur de illis patrem nō nisi peculio tenus obligari. sanè generaliter extero creditori nihil aliud prospiciēdum venit,quām an tales impensas pater sit solitus facere:vel an tales verisimiliter inchoaret pro fortuna sua splēdida senatoria fortē aut alterius dignitatis locupletioris.l.filiusf.§.i.ff.de donation.in hac enim re disquirēda velim vtcunque curiosum creditorem, vt pecunia in rem patris vertatur.l.3.§.sed si accepit.ff.de in rem vers.& opes paternę obligationi augendæ proficiunt,imò etiam inchoādæ.l.i.§.præterea.de tutel.& rationib.distrah. ff.

7 Quod si cūm antea filius non inceperat studere iuri Ciuli vel alij disciplinæ impensa non mediocri comparandæ , & extraneus filium famil.institui ea pecuniis datis curauerit , teneatur pater, si fœliciter successerit: sin minus, non tenetur.nisi antea pater met filium imbui voluerat. l.si negotia. ff. de negoti. gest,tamē in filium creditor actionem paratam subsidio haberet ob inopiam vel supercilium improbantis patris.l.in causæ. i.§. interdum. ff.de minorib. l.si duobus. §. i.ff.si mensor. fals. mod.nam pater causari potest filium à literis abhorrétem frustra mutuum accepisse,nec ei artem iuris magis scriptam fuisse quām de agrorum cultura sterilibus agris.at filius turpitudinē propriam temere insumptæ pecuniæ allegans , quia hebetis sit ingenij aut vagi,non perinde audietur.l. transactione.2.C. de transac,nec enim debent studiis nisi docibiles destinari cap.fi. de Magistr.& quilibet debet vires suas nouisse.l.idem.§.i.ff.ad leg.aquil qui enim pondus suum metitur , id ferre solet. atqui cūm pater consentit erudiendo filio supra murem indocili , eidem imputatur, si fructum ex prædio sterili incassum speret.l. statu. ff.de vsufr.ipse viderit,& sibi habeat sine amici creditoris iactura.

8 Iam supereft,vt paulisper Bartolum audiamus de libris dif-

serentem, quos studioso filio pater concessit: vtrum cōferri eorum premium fratribus æquum videatur. si, inquit, pater emit filio libros, & tradidit iam aduocato & in foro militanti, non conferet eos. quia iam sint quasi castrensis peculij. l. i. C. de castrensi. pecul. lib. 12. l. castrense. ff. eod. nec reuocaretur donatio eiusmodi tanquam confessim valida. l. 4. C. famil. Hercisc. & in hoc articulo mirificè reficior Bartoli opinione. Idem censeo cū illo, si filio nondum iudici aut causidico donauerit libros, verū contigerit vt ante patris mortem in foro vel in æde sacra literatam militiam obeat, pertinax est donatio & irrevocabilis. nā pater non adimens roborat donationem. l. siue. C. de donation. l. donationes. §. pater. ff. eod. Siverò, (inquit Bart. iam declinans in reproba) pater priùs vita functus est quam scholaris filius Magistratum iniret, vel causas ageret, aut aliter quasi militaret, vel certè doctor esset, tunc conferret donata à patre: quia, inquit, non habet filius aliquam dignitatem earum quæ nominantur in. l. fi. C. de inoffic. testam. & quia discipuli Magistrorū priuilegiis non fruuntur. l. i. de excus. artific. l. medicos. de profess. eod. lib. planè non videt Bartolus in. d. l. fi. C. de inoffic. testam. tantum enumerari causidicos & professores scientiarum, item archiatros, idest, medicorum principes exempli causa, quod nō solet restringere regulam. l. 30. ff. de damno infect. nam certum est presbyteris suum esse peculium quasi castrense. d. l. sacrosanctæ. C. de episcop. & cleri. de his tamen nulla mētio. d. l. fi. deinde cūm volumus scholari studio seruare libros, ne conferat fratribus, non propterea æquamus eos Doctoribus legum vel aliarum disciplinarum in honoribus: sed hoc tantum exigitur à nobis, vt eos non conferant non enim ideò tyroni negamus peculium, quia vltimo loco ponatur in sedibus & ordinibus l. fi. de tyronib. lib. 12. C. nam nec aduocati disertissimi vel professores castrensis peculij instar habentes liberè ita testantur omissis ritibus vt verè militantes & Martis subeuntes veram aleam. d. l. fi. C. de inoficiof. satis est quod illi præter alios filios famil. hoc habeant, vt in potestate parentis manentes pro arbitrio, solemniter interim, testentur. Verū priùsquam militari ter quasi collatis signis aduersus Bartolum configamus, fas est

DE COLLATIONE

ostendere libros in gratiam filij studentis coemptos & concessos, siue legibus nauet operam siue alij ingenuæ disciplinæ, nō conferendos fratribus: quamuis fateamur eosdem nō esse quasi castrensis peculij. cùm iam docuerimus filium à patre necessariò alimoniam accipere, & cætera, id est, quæ ad alendam mentem tanquam partem hominis præstantiorem & vitæ prolixioris spectant, vt disciplinam & mercedes præceptorum pro facultatibus paternis, sicut vestimenta & habitationem. I. legatis cùl. seq. & l. f. ff. de alim. legat. maximè cùm plerique literarum amore flagrantes habitatione potius careant (vt Diogenes Cynicus dolio contentus: vel vestitu, vt sapientes Ægyptiorum nudí, & ideò Gymnosophistæ vocati, aditique ab Apollonio Philosopho, vt Philostratus tradit.) quām librorum iusta supellectile. secundò, postquam superiùs demonstratum est alimenta hæc studiorum filii præstata in rem patris verti, & à pietate paterna verisimiliter præstitum iri, sequitur idem sentiendum de libris. quia cuicunque iure aliquid tribuitur, ea quoque prævia conceduntur sine quibus ad id præcipuum non perueniretur, licet potiora fuerint. l. quoties. C. de iudic. l. 2. ff. de iurisdict. potissimum ex testæ voluntate adminicula rerum accedunt. l. 1. §. 1. ff. si vsus fr. pet. at qui sine libris ali animū literatura impossibile est: ideoque seruantur libri scholaribus obligatis vt arma militibus salua dignitate vtrorumque, sicut Accurs. notat in l. nepos de verbis. signif. nisi quis Druidum Gallorum disciplinam proponat: quos Cæsar lib. 6. de bello gallico scribit nihil literis mandasse occultioris Philosophiæ, vt penitus memoria præceptiones seriæ mandaretur. sed hoc inusitatum est. nec usquam illud magis obseruatur quām in re alimentaria. l. qui penum. §. pe. & f. ff. de penu. leg. vbi de quibusdam libris ac chartis dubitatur. Accedit, quod rei legatæ instrumēta ad id cōcinnandum præparandumque accommodata accedunt. l. in argento. ff. de auro & arg. leg. ff. l. pe. ff. de pen. leg. planè scholaribus instrumenta libri sunt potius quām arma militibus. nec enim ipsis tantum studemus sed etiam propter ipsos medullitus intelligendos. §. discipuli. prom. ff.

9 Nec vt quidam somniis excitati autumarunt, est hæc libro-

rum donatio ob causam studiorum , & ideò conferenda auth. ex testamento.C.de Collati.alioquin alimenta bene pasti filij conferrentur.quia vt aleretur ei affatim data fuerunt.permittamus hoc de dote dici,qua à patre datur filiæ vt patrimoniu separatim extra alimentorum rationem.l.in eum.ff.de religiosis & sumptib. & quodammodo à patre datur festinanter , vt filiæ pudicitiam seruet in column.l.mulier.§.pe.ad trebellian. ff.alimenta igitur vt viuatur tribuuntur , & libri filio vt artem doceatur qua se alat,& patrem subleuet: dos autē vt commodiū viuat filia adulta, sine qua tamen quandoque nubet & elocabitur.neque enim necessariò requiritur.§.neque.de trient. & semiss.col.3.

10 Adhuc amplius vrgeo aduersus Bartolum,ac contendō libros scholari filio à patre datos non conferri fratribus post patris mortem,et si filius nec doctor,nec caufidicus,vel sacerdos evaserit,licet etiam falso fatear hos in rationem alimentariam non habendos,Eo magis hoc assero,quia libri instrumenta sunt futuræ militiæ magis quidem quam arma equiue.nam armis & equis viatores ac venatores impunè vtentur extra causam belli.l.1.ff.ad leg.iul.de vi public.libri verò non nisi studiis vsui esse queunt.atqui eadem est ratio iustrumenti quę rei principaliſ,cuius instrumentum est,vt ostendi ex.l.in argento.ff.de au-ro legat.addatur.l.2.§.si conseruatis. ff.ad leg.rhodi . præterea quæcunque donantur filio militiam eunti non accepturo nisi miles foret,ea caſtrenſis sunt peculij, modo re ipsa tradantur nec enim emisse eius nomine ſufficeret.l.1. de caſtrenſ. pecul. lib.xij.C.idem ſi nummi filio dētūr,vt arma comparet.l. ſi mulier. ff.eod.sicut arma otiosa militem nō facerent,nec libri ſtu-diosum defidem,nec multa barbita citharædum quia libri deſiderātur,& librorum uſus l.semper.§.licet. ff.de iure immunit. Accedit vulgatū Martiani testimonium in.l. legatis. §. ornatri-cibus.de legat.3.vbi non ſequar Bartolum fauori legatorum & testamenti id ascribentem cùm ſit iuſtissima cauſa ſtudiorum. l. nec non. ff.ex quib.cauf.maior.Martianus verò respondit illic, id quod Imperator in.l.1.de excuſati.artific.peritiores in dies fieri Magistratos dum docent,& ſe ipſos exercent.vnde , inquit

D E C O L L A T I O N E

ille, si legentur ornatrices ancillæ, cedent illæ quoque quæ paucis mensibus ornandi operam didicere: alioquin nullæ cederet, cum omne artificium incrementum accipiat. adeò ut M. Cato, diceret se aliquid quotidie discétem senescere. aliis etiā discere optat alterum pedem in sepulchro habens. l. apud in fi. de fideicommiss. libert. quod si quis putet Martianum duntaxat explanare mentem defuncti inter ornatrices adnumerantis eas, quæ vixdum incepert, sicut auri cælati verbo id venit quod cælari cœpit. l. & si non. §. infeſti. ff. de auro leg. hoc equidem fateor: sed ratio generalis quæ subiicitur artificij cuiuslibet quotidie increscentis, ostendit scholarem nō differre à doctore specie, sed tantum temporis spacio & experientia, ideoque iure nō separari à militante in castris musarum vel Iurisprudentiæ. l. fi. ff. de fundo instruct. nam & Iurisconsulti consilium præbentes summis præsidibus, & eisdem salubriter assidentes non alio ſapius nomine quām iuris studiosorum latantur. l. i. ff. de offic. aſſessor. Doctorem in multis scholari præferam & tyroni veterani, vt superius fateor: sed quin tyro peculium caſtrenſe habeat, ſcholaris quāl caſtrenſe pari beneficio non admittam. l. 2. de excus. artific. C. maximè in libris à patre concessis numquam admittam: ſic namque adiūuo iuſtissimam ſtudiorum cauſam. l. nec non. ff. ex quib. cauſ. maior. ſic eundi & redeudi ad caſtra literaria impendia militiæ comparo. l. qui mittuntur. §. fi. eod. eodem modo filium faſtudētem adiūuo, quod lex eum immunitate donat. l. i. &. 2. qui ætat. vel profess. & quo denique modo lex ſtudentes miſeratur velut ſpontaneos exules mille periculis expositos, ſcientiæ amore incenſos auth. habita. C. ne filius pro patr. Teneo iam hanc amabilem rationem per vestis laciniā, quoad ei iungam. l. vnic. de bonor. poſſ. ex testam. mil. ff. vbi. qui militiæ pericula eadem, ſubeunt eodem iure potiūtur, viſque ad remiges in nauibus & excubitores. Quinimo non mihi videbor præpoſterus interpres, ſi ſcholarem militare periculofius quām Doctorem in foro celebrem notauero. hic enim tāquam in palæſtra ſuauiter exercetur & idcirco Athleta iudiciorum vocatur omni quo fœlix. §. & quod iam. proœm. ff. qui lucridulcedine ac laudis leuat laborem: item emeritus quiescit po-

tius quām militet.l. i. de comitib. & archiatris lib.xij. C. perinde ac si præteriti laboris præmium capiat magis quām præsentis melle illiti.l. i. C. de assessorib. vnde Stratocles & Dromocides causidici solitos se inuicem ad messem auream compellare Plutarchus in Politicis refert , sic enim curiā per iocum appellabant. & mercedes forensium solatiū nomine censentur. l. 3. C. de aduocatis diuersor. iudicium & l. si quis de prox. sacrat. scrib. lib. xij. C. sed scholaris fuligines ebit lucubrationum, spe illectus, nondum præmiis, se ipsum exinanit, & deterit fortunas suas præsentes, hospitibus infidis obnoxius, in summam à vilissimis hominibus cōtumeliosè tractatur, vt Imperator recensuit in d. auth. habita. qui vel silicem posset misericordem reddere. taceo longissimas peregrinationes, aut verius exilia, quales fuere Platonis in Ægyptum aut Pythagoræ Ægyptiorū & Chaldaeorum occultiores disciplinas scrutati, & in sua dogmata traducentis, si quid Suidē creditur. hos viros quisque similes fatebitur militibus pernoctantibus, quos buccina exuscitat non gallinaceorum cātus, vt causidicos aut causidicis beatiores iudices, qui in stadio legum legitimo tempore decurrerint. d. l. 3. C. de aduoc. diuers. iud. nam & si alij aliis celeriū studendo proficiant, tamen tempus certum præstitui necesse fuit. l. nam a-liter. ff. de tritic. vin. legat.

11 Quāri solet de libris per filium distractis & abliguritis, an conferendi estimatione veniant, vt Bartolus existimat in auth. quod locum. C. de Collationib. vbi filia quā à viro ad inopiam vrgente dotem non repetiit tempestiuè, sibimet imputat culpā negligentia: quanto magis filius negligentia fines transgreslus ob luxum & aleam? Alij considerant dotem consumptam imputari filiæ, quia si eam à marito recuperasset, conferret vtique. at libri non ita conferuntur, vt iam persuasimus, si filio studioso frugique tradantur à patre. Quid si alia ratione assentiar Bartolo, ideo quod nihilversum fuerit in rem patris ex filij studiis. tum quia alimentorū vocabulo nō veniunt libri ei, qui nō esurit literas, neque illis vesci dignatur: & ex persona eius ac charitate votoque patris metimur alimentorum modum. l. pe. ff. de aliment. leg. Tertiò quoniam ganeones & malè meritos egesta-

DE COLLATIONE

te premi expedit. l. bona. ff. deposit. quartò quia libros armis as-
similauimus, sed arma turpiter amittenti non succurritur. l. z.
ff. de captiu. non omitto, quod exemplo erit filius vnuis ita mult-
tatuſ cæteris ad studia impense missis, ne prodigere quām pro-
ficere malint. l. i. C. ad legem Iul. repetund. nec impuberem do-
li capacem excipio. l. impuberē. ff. de furt. nec minoribus xxv.
annis in delictis aut dolis succurritur. l. si ex causa. §. nunc vidēd.
ff. de minorib. certè facinus est ingens spem patris fallere, & re
optima pessimè vti, atque medicamentum in venenum conuer-
tere. l. 3. ff. ad leg. cornel. de sicar. vbi propter exemplum perni-
ciosum pœna incutitur, licet malus absit animus: multomagis
ergo vbi iuuentus, cui suas institutiones Iustinianus dedicauit
vt legum & literarum cupidè, libros nequissimè consumperit.
nisi pater certò sciens filium à studiis alienum & vecordem li-
bros dederit: quia tunc culpandus veniret. l. quòd si minor. §. re-
stitutio. ff. de minorib. si enī in instar armorum libri habent, fu-
rentem perperam armamus. l. qua actione. §. pe. ff. ad leg. aquil.
in rem quoque patris volentis versum censemur id quod dispe-
riit. l. 3. §. nec nō. ff. de in rem vers. Quòd si quis renitatur ob de-
bitum naturale patris in filium alendum. l. quā pater. ff. famil.
Hercisc. coque putet impediri repetitionem etiam in redura. l.
§. §. imperator. ff. de soluti. fatebor impediri, sed retentam æsti-
mationem librorum penes filium in legitimam portionem ei-
dem acceptam ferri affuerabo. & in pari causa potior erit con-
ditio filij possidētis. l. 2. C. de condit. ob turp. cauf. sed id quod
à filio non auocatur, eiusdem periculo manet qui secus est usus
quām promisit, & quām expedivit. l. qui iumenta. ff. de furt. l. in
rebus. ff. commod. Quòd si filius resipiens studiis posterioribus
præteritam socordiam & nequitiam aboleret viuo patre, & iu-
uenile dedecus noua diligentia redimeret, ignoscendum existi-
marē. §. si vero is. in auth. de monach. col. 1. cùm constet Scipio-
nen Africanum punicis trophæis & virili sobrietate ac prudé-
tio clarum adolescentiæ annos infami voluptate traduxisse: &
apud Græcos Themistoclem in amoribus nimium in iuuenta,
teste Æliano, sed postea alio Reip. amore æquè percitum laudi-
bus clariſſe. iuuat. l. in ipsius. C. famil. Hercisc.

Nunc

12 Nunc disquirendum restat, an ea quæ pater expendit in militiam seu dignitatem filij, in legitimam partem huic computetur, ut consequenter conferatur. Nec enim iura sibi hac in quaestione concinunt. nam Vlpianus tradit Papinianum dicere id quod à patre filio nomine dignitatis datum est, vel debetur, nō conferri. l. 1. §. nec castrense. de Collati. Sed Iustinianus ait in l. omnimodo. §. C. de inofficiis. testam. quæcunque occasione militiae ex re patris ad filium illatae prouenerunt, si militia ad heredes transeat siue vendi possit, in legitimam imputari, igitur & conferri. l. illud. C. de Collation. vbi idem confirmat, quod dixerat in d. §. f. vbi exceptit Silentiorum munus quieti palatinæ studentium: sicuti patet ex Procopio libr. 2. de bello persico, vbi Diogenem cum Adolio ministro quietis in palatio, quod munus Romani Silentiarum, inquit vocat, per Belisarium militiae bellicæ præfectum refert. Suidas Anastasium ex silentiario factum imperatorem scripsit: idem Zonaras, adiicit que id munus humile fuisse τὸν χαμαζήλων δὲ τῷ το ἀξιωμάτῳ sed hocverū respectu regie potestatis, quam tamen Senatu & exercitu stipulante consecutus narratur. Valentinianus Silentarios misericordiis honoribus cumulat atque immunitatibus, nec non Senatorio honore, cùm per continuos xiiij. annos, inquit, inculpatas excubias peregerint. l. 3. de filétiar. lib. xij. C. quod videtur manifeste ab eo quod Paulus scribit puniri capite qui palatij excubias deseruerit. & si ex causa desertionis mox restituatur, donaria stipendiaque medii temporis non recipere, nisi princeps id expresserit: nam tales militiae sequelam habebant stipendijs ac salarij è thesauris publicis plerunque præstandi, licet venales essent. l. creditor. §. inter ff. de actionib. empt. neque aliquid mihi videatur æquius ac commodius quam filio fam. expensam ferre pecuniam insumptam pro dignitate: quippe quæ ipsius personæ intenta cohæreat singulari iure, ut patri non acquiratur, cui alioquin cetera acquiri solent. l. 3. §. si quid. ff. de minorib. xxv. l. placet. ff. de acq. hered. vnde ingens utilitas paratur filiis familias: fient namque propensiores parētes ad comparandam filiis militiam non sine sui imminutione patrimonij, si præsenserint eam demum in portionem legitimam illis imputatum iri, proinde fas

DE COLLATIONE

est ipsos hac in re prægrauari , vt iisdem Iubentiūs faueatur.l.
quod si minor .§. non semper .ff. de minorib .xxv.

13 Sed iam Papiniani sententiam discutiamus , onera militie filio acquisitæ communia fratribus facientis , nec sibi est dissimilis in .l. si vni .§. Neratius .ff. famil . Hercisc . vbi de eo scribit , qui cùm plures filios haberet , vnum ex his τὴν ἀρχὴν , suscepturum professus est , & priusquā munere fungeretur , mortuus est omnibus filiis hæredibus institutis : hinc quæsitum est , an is filius quod in munus impendisset , iudicio familiae Herciscundæ consequeretur : quod magis admittitur . est autem , ἀρχή , Magistratus vnde apud Plutarchum in libro de præceptis ciuilibus Epaminundas Thebanis suis dixit : & μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἀνδραδέκανον , ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ ἀνὴρ ἀρχῆς id est , non tantum Magistratus virum demonstrat , sed etiam Magistratum vir . significat quoque ἀρχῆς , eodem sensu principium seu principatum : quia Magistratus quoque princeps ciuitatis vocatur . l. spadonem .§. Si ciuitatis .ff. de excus .tutor .& psalmo CIX . μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ εἰς οὐρανούς σου id est , tecum principium , seu principatus , in die potestatis tuæ . accedit , quod magistratus anno ineunte Calend . Ianuariis suscipiebantur electione ciuium . l. Publius .ff. de conditi . & demonstrat . & pater filio obeunti functionem consentiens , pro eo fideiubere credebatur . l. quoties .ff. ad municip . vt notat Accursius , sed non reuelat intima dubitationis , quare filius tanquam reus principalis erga patrem benignè fideiubentem non teneatur fratribus cohæredibus , & in ius fideiussoris excepta portione vnica debitoris confusa , succendentibus , & mandati actionem habentibus , sin reus , ille nitatur iure singulari . l. furti . §. mandati .ff. de iis qui notant . l. cùm reus .ff. de fideiussorib . itaque omnes hæredes fratres æqualiter obstricti manebant non solus ille honoratus , idque speciali iure & fauore non vulgari : quia nimirum non imputatur ei in portionem suam , nisi quantum post mortem patris publici muneri onus superuenit . l. & si filium .ff. de munerib . nam præcedentes expensas munificus pater gaudens honore filij , & suo consequenter , largiri vltro creditur . d . l . i . § . nec castrense .ff. de Collati . vbi angustat Bartolus has impensas causa dignitatis ad eam quæ vendi nequit , vt si

filius fiat Doctor, vel Episcopus. ego verò existimarem in patre mediocrium facultatum qui pro diplomatis Episcopi designati multum impendisset, imputandum filio id quod erogasset ultra pietatis paternæ verisimilem coniecturam, cùm nec studiorum fauor hunc modum exerat. I. sed Julianus. §. proinde. ff. ad Macedon. præterea sic fient patres procliuiores ad expéndendum pro filio ea, sine quibus filius ad summum dignitatis nō veniet fastigium: ne vno filio splendide viuente cæteri esuriāt. vt si quid principi detur eximium, quò magis militia de patre in filium transeat præter naturam suam, quasi ematur ipsa, sed nunc vilius filij causa. I. vnicuique de proxim. sacror. scrin. xij. C. vbi benignius agitur cum filiis honoratorum licet rudi sculpis. potius ergo imputatur militia ad hæredes permeans. & certè in utraque magnopere fauetur, iis quorum pecuniis cōparatur euētu solo quamuis non consilio. I. fi. C. de pignoribus. proinde assero in d. §. nec castrense. nihil tractari de ipsa militia seu munere, quòd vendatur, vel donetur gratis, sed nominatim de oneribus militiæ accendentibus propter festiuitates, xenia, epulum, ludumque gymnicum, qui honori eorum edebatur quos dignitas venalis aut minimè venalis honestabat. d. I. Publius. de condit. & demonstr. §. quantumcunque. de consulib. col. 4. in auth. nam dum sine pecunia quisquam siebat consul aut senator, largitione opus erat non ad coëmendum genus hoconeris, sed vt festiua hilaritas decoraret ineunte munus. idem si militia vendita fuisset. sicut hodie palam in ordinem senatorium adlectis videmus: quibus sine dubio summa in ærarium principis illata imputatur in legitimam filij: aut certè quanti sit ea militia tempore paternæ mortis. I. illud. de Collat. C. ergo deducto onere præcipuo. I. non amplius de legat. I. ff. non coccinea vestis aut epulum à patre datum. ideoque inter virum & vxorem in iis rebus donatio consistebat. I. quod adipiscenda. cum. ll. seq. ff. de donati. inter vir. quia maritus non propterea siebat locupletior. I. si sponsus. §. Concessa eod. hoc liquet in. I. si propriis. C. eod. vbi donata marito ab vxore, vt ad dignitatem prosint, non reuocantur: quia non emenda sed ornanda dignitatis gratia mulier erogauerat, sicut in patre iam diximus. cùm largitur obiter pro

DE COLLATIONE

filio, nec ipsum locupletat, sed decorat. lucri enim lex meminit.
l. illud. C. de Coll. & d. l. omnimodo. §. fi. de inoffic. test. nec pro-
militia expendit sed pro introitu militiq. vt describitur in. l. pe.
§. alumno ff. de legat. 3. M. Tullius in oratione pro L. Murena
Consule designato publicam magnificentiam populo Rom. gra-
tissimam fuisse narrat, præsertim eorum qui Magistratus pete-
rent, vt plures suffragatores haberent citra ambitum & corru-
ptelam. Sic intelligitur. l. nuper. de donati. inter vir. tolerabilia
namque sunt ea quæ consuetudo approbavit, neque horrescunt
sanctionem. l. fi. C. ad leg.. iul. repetund. desuetudine in umbra-
tam. faxit Deus vt qui emunt dignitates publicas, honesto saltē
lucro contenti sint, neque cursim velint sibi refundi, quæ semel
in eas insumpserunt, & si quid lauitia ac liberalitate erga ami-
cos expenderunt, ne mox auarè rapiant, sed hoc iam pene vsta-
tum est circa adipiscendos honores quod olim frequens & lau-
dabile fuit, de quo Plinius iunior. lib. x. epistolarum ad Traia-
num Aug. qui, inquit, virilem togam sumūt, vel nuptias faciūt,
vel ineunt Magistratum, vel opus publicum dedicant, solent to-
tam Bulen atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare,
binosque denarios vel singulos dare. quod an celebrandum &
quatenus putas, rogo, scribas. Budeverò fuit consiliariorum cœ-
tus, vnde τῆς βλαχῆς δόγμα id est, senatus decretum. l. 2. ff. ad ve-
leian. non prætereo. d. l. Publius. ff. de condition. & demonstr.
Nolo plura nouè inuenta scribere, ne duo alieni laboris prædo-
nes aliique, quorum hæc terra ferax est, hæc qualia sunt contre-
etent. Sed eos iam dimitto, cum quibus lex negat iustū esse bel-
lum, nec eos hostium nomine dignatur: & aduersus strenuū du-
cem Bartolum in certamen alacriter descendo.

14 Secundum tempus Collationum ille metitus est æquitate
Scuolæ Iurisconsulti. l. si filius. de Collationib. vbi inter diuerso
iure succedentes obtinet collatio locum, si modo potuerant eo-
dem iure succedere. cùm filius in potestate fuisse institutus pre-
terito emancipato petente mox bonorum poss. contra tabulas
aduersus testamentum: & sic ex huius persona suus quoque po-
tuit eandem petere. l. si post. §. fi. de bonor. poss contr. tab. etiam
si præteritus non petat. quamuis est utilius instituto, si etiā præ-

teritus petierit. l. nonnunquā de legat. præst. ne videlicet præstet
legata nisi coniunctis personis. itaque illic Scæuola refert edi-
ctum prætoris rigide sumptum habere, ne Collatio interfit, dū
instituto suo emancipatus præteritus expugnat testamentum.
sed tamen quia emancipatus iniurius fratri fiat magis est ut cō-
ferat eidem. Inde Accursius & Bartolus colligunt, ex edicto præ-
toris inter succedentes diuerso iure cessare Collationem quod
mihi non admodum placet. si quidem potius voluit Scæuola ex
edicto prætorem non conferri prisco iure iussisse institutione
vigente. l. i. C. eod. atqui in potestate positus fuerat institutus.
quod si quis regerat in diuersum, bonorum possessionem con-
tra tabulas ab emancipato petitam reducere prorsus testamen-
tum ad causam intestati: nec sic se habere ut querelam inoffi-
ciosi testamenti, quæ quoties vñus filius est institutus , alter ex-
hæredatus pro parte tantum rumpit. l. cum duobus. C. de inof-
fic. testam. verēdum est ne cum Accursio decipiatur in. d. l. si fi-
lius. vbi lex vim facit in filio in potestate instituto , qui tuerit
suam institutionem si malit, licet frater emancipatus ex præte-
ritione petat bonorum possessionem contra tabulas ut in. l. Is.
qui. §. sed si vñus. de legat. præstand. Quocirca Scæuola habens
præ oculis mentem prætoris ob propulsandam iniuriam Col-
lationem introducentis potius quam verba, iubet emācipatum
conferre suo, cui est iniurius reducens testamentum ad causam
intestati per contra tabulas saltem ex suo latere : & eo magis,
quod frater suus non solūm fretus est iure patriæ potestatis ob
quam nihil non patri acquisiuit, sed etiam habebat patris iudi-
cium amabile ex testamento velut longè charior , vnde crescit
vis iniuriæ repellenda. Et denique habebat regulam iuris , quæ
non patitur in cuiusquam odium verti, quod in fauorem eius
inductum sit. quare filius emācipatus non potuit ciuiliter recu-
fare Collationem ob vnam causam, quia frater institutus esset:
cū vulgo dicatur recteque exclusum aliquem à bonis certæ
personæ forte ingratitudine, non ab illis excludi quæ ex testa-
mento capit. l. si patronus non. ff. de bonis libert. sicut nec asses-
sor post finitum spacium sui muneris ad idem reuerti prohibe-
tur, si prouocetur ac nominetur, secus si affectauerit. l. liceat. C.

DE COLLATIONE

de assessorib. & l. v. eod. tanti fecerunt legumlatores accersiri
quemquam ab aliis, & h̄eredem institui potius quām ab intestato
succedere. & ea fuit ratio quondam, vetitæ Collationis, si te-
stamenro locus fieret, verūm in. d.l. si filius. emancipatus ad in-
testati causam reduxerat iudicium defuncti pro parte & conatu
suo per bonorum poss. contra tabulas, sic obrepens particeps e-
rat rerum paternarum, ideoque fratri suas iure conferet. nec
vīm vllam facio quōd iure diuerso succederetur, qualem qui-
dam faciunt ex Papiniano & Paulo in. l. pater filium cum. l. seq.
ff. de Collati. dot. vbi pater filium emancipatum instituit, & fi-
liam exh̄redauit, quæ per querelam inofficiis rupit pro parte
tantūm, vt assolet, testamentum. l. cum duobus. C. de inoffic. te-
stam. nec cogit fratrem conferre: quia nō ita ille neglectus fuit
vt in. d.l. si filius. ff. de Collati. sed vocatus iudicio patris. nec i-
psa, inquit Paulus, dotem conferet fratri: cūm diuerso iure fra-
ter h̄eres fuerit. siue plures sint, nihil interest. hanc rationem lä-
bunt in superficie doctores: nec medullitus gustant quid velit.
non enim vis facienda est in diuersitate iuris duntaxat: sed ma-
gis quoniam emancipatus fretus fuit blando patris iudicio, cū
soror è diuerso esset exh̄redata. nam quamuis iniusta fuerit ex-
h̄redatio, tamen pr̄iudicium habet offensæ alicuius, sicut &
pr̄teritio parentis gnari se filium habere. l. si cūm vel. C. de te-
stam. milit. ideoque in matre pro exh̄redatione stat. l. filiam. C.
de inoffic. testam. l. sicut. C. de testam. mil. ecce quomodo in. d.l.
si filius. pr̄teritio obfuit emācipato, qui impugnās patris iudi-
cium conferre adigitur fratri apud patrem viuum gratiori. vn-
de liquet rationes legum nō superficie tenus sed penitus inspi-
ci oportere vt in. d.l. liceat de assessor. C. vbi assessorē functū
munere rursus ad idē redire fas est. quia inquit, qui semel pro-
batus est, non debet ob hoc solūm improbari, attamen h̄ec ra-
tio intelligitur in eo qui à iudice vocatur ad assessoriā functio-
nem, non qui sese offert vltro pr̄esidibus. d.l. v. eod. sic in. l. item
mela. §. i. ad leg. aquil. cūm sit pœna, inquit, vno soluente alij nō
liberantur. idest, pœna delicti insignis nominati supra dolū sim-
plicem. l. i. §. si plures. ff. de eo p quem fact. Quōd si quāras cur
in. l. nec ipsa, soror à patre exh̄redata non conferat dotem pro-

fectitiam fratri instituto, cui patris iudicium profuturum tantopere commendabamus: Respondeo , quia frater sibi dotem à sorore conferri non vult: eo inquam, quòd ipse conferre inuicē recusat. sed si vellet, vtique sororem quoque cogeret , vt innuit Papinianus in d.l.pater. cùm ait emancipatum institutum à patre non esse cogendum conferre sorori exhāredi: igitur vltro conferre ipse poterit, vt prouocet sororem ad Collationem dōtis. nec diuersitas iuris impediet Collationem vt in l.z. §. fi. de decurionib. ff. ratio est quia is qui iniuriam se passum dicit, conqueri potest vel eandem piè dissimulare. §. fi. de iniur. at quicunque lacepsit, non habet in arbitrio suo ne prouocetur iure , quālis est qui fratrem testamento patris accersitū interpellat exhāres vel præteritus , & simul supremū patris iudicium inquietat. Sed pertinax est Bartolus in sua diuersi iuris sententia : nec alia ratione Collationem recipi cōtendit in d.l. si filius. quām quod is qui ex testamento patris succedit, poterat similiter ex fratribus præteriti persona testamentum expugnare, & sic pari iure succedere, atqui Scāuola non illam rationem affert: sed totus nititur in iniuria quam emancipatus suo filio defuncti facit contra testamentum. Quinimo idcirco minus conferendum fuisse filio suo, quia imputari poterat ei, cur non eodem iure ex fratribus persona succederet per bonorum poss. contra tabulas. d.l. si post. §. fi. de bonor. poss. contr.

15 Tolle itaque rationem fratrnæ iniuriæ, & continuò tolles Collationis materiam vt l.filium. §. videamus. ff. eod. vbi filio in potestate à patre exhāredato emancipatus est præteritus , & exterus institutus, qui non adiuit hæreditatem. aiunt vulgò cessare hīc Collationem, quod succedant filij dispari iure alter ab intestato, alter bonorum possessione cōtra tabulas. Quin potius hoc euenit, quòd filius suus à patre exhāredatus mox successit sine molestia beneficio emancipati præteriti: vt potè quem filium per bonorum possessionem testamento restitutum reformidauit hēres institutus extraneus, ideoque non adiuit hæreditatem vt expressim prædictit Iurisconsultus in d.l. filium. sed surdis illis dulcissimum melos cecinit , ostendens hērede non adeunte exhāredationem intercidere, vsque adeo vt potiū eodem inte-

DE COLLATIONE

stati iure quām dissimili fratres potiantur paterna successione. quodque hoc verum sit in.d.l.filium. s. videamus. pergit Triphoninus in vers. & hoc sit explanare altero exemplo conticētis Collationis, dum emancipato petente bonorum possessionē facit lucrum is qui in potestate mansit , honore institutionis à patre quidem decoratus, sed ex parte exigua cùm haberet cohæredem honoratiorem exclusum demum à filio emancipato p̄terito: vnde suus percepit dimidiū paternā successionis opīmū pro portiuncula testamentaria. & est quòd gratiam habeat fratri emancipato, ne saltem eum Collatione petenda infestet: idque ex mente & æquitate prætoris: cùm tamen extorqueri pos̄it collatio ab eo per illum cuius occasione locupletatur.l. si filiam.de Collat.dot.ff.

16 Quo fit, ne putem hoc correttum esse nouo iure , quo tā ex testamento quām ab intestato collatio est. non enim hoc quicquam pertinet ad rationem iniuriæ cessatis, cum qua simul cessat collatio , etiam si innitamur diuerso iuri. hoc adfero propter Bartolum in.d.l.pater.de Collat. dot.hodiè , inquit, non impediret Collationem iuris diuersitas vno hærede succedente ex testamento cum altero ab intestato, cùm vtrōbique sit locus Collationi.Sed vt dixi, in diuerso iure parum virium constituo. Quinetiam nihil impediet cessare Collationem ex testamento scorsum, & deinde ab intestato , & tamen coniunctim conferri:sicut in Trebellianicam quartam legata imputantur, item iure hæreditario obueniētia, non autem mistim.l.in quartam.ff.ad leg.falci.l.vim possam.s. præscriptione.ff.de adulter. de qua re Iason & reliqui interpres v̄isque ad rauim argutē disceptarunt in.l.vt liberis.nec ausim, si nimis repugnant , obſtrepere:nec dubium est, filium vñ ab intestato venire, si iniuste ex hæredatus querelam proposuerit , ita vt residuam portionem fratri instituto dimittat.d.l.cum duobus de inofficiis. nec Collationem extorqueat ab illo, quem firmat patris testatio. d. l.pater.secus si per querelam totum patris iudicium deſtruetur.nam tunc moriente in totum testamento viuida collatio emineret.d.l.vt liberis.C.de Collationib.

17 Tertium tempus Collationis fuit.D.Antonino Pio dotem filiæ

filiæ contribui iubente, licet iure ciuili succederet existens in potestate. l.i. de Coll. dot. atque ita se potius bonis paternis immisceret quam per ullam nouam aditionem aut per bonorum poss. vnde liberi, succederet. si enim dos est præcipitatio quædam dandæ legitimæ portionis, vt sexui & pudicitia consularunt: & præterea si iure dos imputatur in legitimam. l. quoniam 1. C. de inoffic. testam. merito conferetur. l. illud. C. de Collat. & iam suprà demonstrauimus ita alienatam dotem esse apatriis facultatibus, vt ad eas reuerti possit atque cum illis minui. §. quia verò de æqualit. dot. Col. 7. l. pater filiam. ff. ad leg. falcid. Planè dos illa quæ non est data filiæ succedenti, sed quam ipsa fortè emancipata dedit filiæ suæ nuptiis collocatæ, non veniet in Collationem: quia in bonis suis eam non habet, sicut habet dotem propriam. l.i. §. ff. de Coll. dot. l. filium. ff. de Collat. licet aliquo casu ad matrem patremue, qui filius est quoque defuncti de cuius successione queritur, scilicet ex pacto redire possit, aut mortua in matrimonio filia sine liberis. l. pater. ff. de euiction. l.i. §. lucrativas. de impon. lucrat. descript. x. C. vbi nō inspicitur circa dotem, quod aliquando potest accidere.

18 Illud receptum est aduersus mulierem, vt ipsi imputetur, si dos à viro dissipata sit, nec conferri queat à muliere iuris remediis non vtente auth. quod locum. C. de Collationib. non enim tanti est pietas patris in filiam, vt eam rursus dotare cogatur. fingamus dotem si nō iure obligationis, certè officio iudicis filiæ debitam. l. qui liberos. de rit. nupt. ff. num creditori bis idem debitum solui iubebimus: maxime cùm mulieris culpæ ascribatur dotis profusio, cùm sit atara natura. l. si stipulata. ff. de donati. inter vir. quare vbi claruerit mariti bona pessum ire, reuocare debet dotem rebus integris. l. in reb. 30. de iure dot. claruit autem cùm maritus inchoauerit sic abuti substantia sua, vt residuum bonorum vix sit par doti exoluenda. §. illud. de æqual. dotis: col. 7. nam inchoare is etiam dicitur qui valde perrexit. l. qui furete. de statu homi. ff. quo circa cùm iuste dos mulieri à patre data fuerit, importunè eam consumptā sua culpa denuo petet. l. si cùm dotē. §. i. ff. solut. matt. Sed in alimentis aliud statuerē, & filiam profusa dote à patre ali præ-

DE COLLATIONE

ciperem ratione naturali, & iure magis fauente filiis ignauis
atque imperitis, qui seipsoſ alere opificio nequeunt. l. si quis. ſ.
ſed ſi filius. ff. de liber. exhib. item aliis personis vita sequo-
ris, ac miseratione ideò dignis, quam frugi hominibus in re a-
limentaria magis consulit. l. cùm hi. ſ. ſed & personar. ff. de
transacti. filia namque manet quamuis imprudenter ſe habue-
rit. ſ. l. in fi. de inceſt. nupt. col. 2. nec ideo occidere eam permit-
titur patri, quia nō cogitur bis dotare. l. necare. de liber. a-
gnosc. ff.

19 Sed nos iamdudum expectat quartum ius plenum utiliſ-
ſimæ nouitatis in. l. vt liberis. C. de Collation, vbi ſicut in dote
iure diui Pij, ita in donatione propter nuptias recipitur ſan-
ctione Leonis collatio, non tantum inter ſuos ſed etiam mira-
biliter inter emancipatos: & non modo inter hos ſed etiam in-
ter eos qui ſui quidem non ſunt, non magis quam emancipati,
ſed per lineam fœmineam descendant. quod tertium veteres
non ſenſerant, conferent namque inuicem percepta ab ea per-
ſona, de cuius ſuſceſſione tractatur. Quartò temperatur colla-
tio emancipatorum filiorum inter ſe, vt quamuis ſuis filiis
omnia promiſcuè confeſſant. l. ea demum. C. eod. emancipatis
tamen vice mutua non confeſſant, niſi tantum ea qua à patre
communi profecta fuerunt. ne filius ſibi laborans liberè &
iugiter fratrem diſſolutiorem ac vanum, participem quaſtus ſui
facere cogatur, q. ſi fuſſet pariter emancipatus, ſibi multa gna-
uiter peperiſſe poterat. Emancipatis videlicet liberis, inquit
Leo, ea qua in ipſa emancipatione à parentibus ſuis (vt aſſolet)
consequuntur, vel poſt emancipationem ab eisdem parentibus
acquiſierint collaturis. conſueuerat enim pater cùm filium e-
mancipare, eidem pleraque donare, quibus ſe commode ale-
ret vel negotiaretur. l. 2. & fi. C. de emancipat. nec dubium eſt
poſtea impune donari filio emācipato. l. 2. C. de inoffic. donat.
20 Nec dicit Leo Augustus hic Collationem fieri pro tenore
præcedentium legum inter emancipatos, cùm ipſemēt hoc no-
ui iuriſ excogitauit: ſed vult emancipatos ritu antiquo & teno-
re legum præcedentium, antequam Leone posterior Iuſtinianus
in. d. l. fi. de emācipati. aliquid innouaret, collatuſos vt Do-

etores explicant , apposite quidem & non sine auxilio . I. liberos . C. de Collati . vbi antiqui iuris mentio fit , sed paruo cum effectu . Vel forte voluit Leo emancipatos collaturos non praecise , sed pro tenore præcedentium legum idest , si velint succedere , non autem si donatis sibi à patre rebus contenti fuerint . I. pe . C. famil . Hercisc . vbi Diocletianus & Maximianus sic constituunt .

21 Et hoc amplius sanxere donationes factas in filios emancipatos rescindi quatenus in officio legitimam portionem aliorum liberorum extenuant inita estimatione à tempore donationis . I. si totas . C. de in offici . donat . aut verius in . I. si liqueat . eod . nam in . d . I. si totas . magis disceptatur de reuocatione , que fit ex mente donatoris propter liberos postea natos , quam de querela in officiis donationis orta post mortem donatoris , quippè cùm Cesares ibi alloquantur patrem met ipsum , quem pœnituit suæ largitionis vt . I. si vnquam . C. de reuoc . donat . vbi tamen reuocatio sequitur in solidum natis postmodum liberis quia alij quam vni liberorum donatum extiterat . si vero horū vni donatum sit , aliorum mox nascentium fauore nō fit reuocatio nisi pro ipsorum legitima parte , sicut cùm donatio in officiosa rescinditur aduersus parentis votum , & contra filium donatarium , qui non vult succedere nec conferre instar filiæ bene dotatae in . I. f. ff. de Coll . dot . excepto quòd dos profusa querelam & que patitur in officiis . I. i . C. de in officiis . dotib . & hic est tenor legum priscarum , quo obuiatur liberis patris liberalitate contentis . & successionem ac Collationem fastidientibus cum fratrum iniuria & iactura . Et quia leuant viatorum laborem quodammodo signata lapidibus stadia , diuersis temporibus distincta collatio habet perspicuitatem .

22 Idcirco subiungitur constitutio Iustiniani , quinto tempore in . I. illam de Collation . non pertinens ad nepotes & pro nepotes in uicem conferentes , sed ad nepotes succedentes cum materteris & auunculis in eam partem , qua quidem successisset mater ipsorum , excepta parte tertia paulopost ad æqualitatem redacta auth . quæ tertia . C. eod . nec quoad hoc inter auum maternum & paternum discrimen ullum scrutatur . ideo nepotes

DE COLLATIONE

¶ne dispendio speciali conferunt, & pariter Collationem à materteris & auunculis accipiunt: multomagis à patruis & amitis etiam iure veteri. l. i. §. sed si nepos. ff. de Collat. dot. Igitur recens ius cauit de successione aui materni vel aui pater- na, quando pater sublatus est è medio: ipsi enim viuo nihil deperibat. l. si maritus de Collati. C. quemadmodum. vbi moritur fœmina non distinguitur vtrum ex filio an ex filia super- sint nepotes, vt quoque obseruauit Accursius per. §. si. de hære- dit. quæ ab intest. & vtique iure veteri iampridem antiquato, sicut dictū est eodem Iustiniano authore, ne quid diminuat nepotibus vel neptibus collaturis donationē propter nuptias atque dotem sibi dātam vel suis parentibus.

23 Quia nimis verissima est sententia, quæ vult supersti- tibus liberis ex filia dotem ad auum, idest, filię patrem non re- uerti, & ita intelligi. l. dos. C. solut. matr. aliás patri reddetur dos in solatium orbitatis nullo remedio instaurandæ: maritus namque vxorem rursus nancisci poterit sape gratiorem, non filiam pater. sed susceptis ex ea nepotibus leuat dolorem, nec filia dulci prorsus caret. l. liberorum. §. si. de verbis. signi. proinde tetinet gener dotem pro liberis matrem amissam referen- tibus, aut ex pacto expresso: & alterutrum sufficit. l. si pater ff. de pacto dotalib. quamquam non negem ex abundantí pacisci licere, vt nomine liberorum gener dotem retineat dubitatio- nis tollendæ causa. l. inter. §. cùm inter. ff. eod. sed iam extra planum tramitem, quo ire incepimus ventus vehementior & quo nos proiecit, vt nos alibi id quæstionis dotalis explicuimus.

24 Ad sextum itaque genus collationis venimus temperatæ à Iustiniano in. l. fi. C. de Collation. prohibente aduentitia cō- ferri. Itaque nemo conferet aduentitia post legem generalem instar castrorum: quia nec patri acquiruntur quoad propri- tatem. l. cùm oportet. C. de bonis quæ liber. vnde per rationem. d. l. fi. quia v̄sus fructus aduentitorum patri acquiritur, confe- rendus veniet, si forte fructus filius retinuerit penes se quos lex patri addixit. nisi pater conniuens sicerit filium eos consu- mere atque sibi libere habere voluerit: tunc enim patris nō est v̄sus fructus. d. l. cùm oportet. §. si autem. nec tam puto patris

esse meram liberalitatem fructuum quos nō percepit ex re filij quam humanitatem quandam, quæ facit ut fructus quoque iure aduentitia censeantur. adeò plus operatur pedetētim facta perceptio filij patiente patre quam repentina erogatio. l. 4. ff. de manumiss. argumēto alluisionis. §. præterea. de rer. diuis. hoc vix scio animaduersum vel ab illis, qui oculati supra bulcum illum Iouis Argum creduntur. & cùm iure dominij noua lex aduentitia filio permittat, fructus consequenter eide facilē largitur ex patris voto. si modo, vt dixi, non collecti. iā sint in patris horreo, sed legendi filio permittantur. l. de fructibus. ff. de donati. inter vir.

25 Experiamur vtrum emancipatus conferat aduentitia filio suo parentis communis, propriè enim nō habet ullum peculium. l. fi. C. de inofficiis. testa. sed magis est ut veritate inspecta in hoc quoque disquiramus vnde hauserit quæ possidet, à patre ne, an aliunde. l. vt liberis. C. de Coll. & an castrensis vel quasi, fuerint necne. l. cùm oportet. §. cùm autem. de bonis quæ liber. quo circa nonnulli existimant emancipatum non conferre aduentitia. quia si esset in patris potestate iure Iustiniani ea patri non acquireret. hæc ratio vetus est, atque iuri nouo consulta proficit in. l. si fratres. §. 2. ff. pro socio, vbi coita fuit societas cuiusvis posteræ acquisitionis, & ita stipendia militiæ ceteraque salario communicantur ex vi pactionis, licet filius emancipatus fratri eadem conferre non cogatur. quia in potestate existens patri non acquireret. igitur quæ patri non acquiruntur, cuiusmodi sunt hodiè aduentitia, Collationi nō subiiciuntur. & sic ratio legis antiquæ porrigitur ad nouam. l. non est nouū. ff. de legib. quia lex noua comparat aduentitia castrēsibus minimè conferendis. Quod si quis dicat. d. l. fi. C. de Collat. referri ad d. l. cùm oportet. vbi definitur duntaxat de filiis in potestate: addatque correctioræ legis potentiam omni conatu coercendam, non me terribit: quia videam in. d. §. cùm autem. de emancipatis eleganter disceptari: & valde iniquum esse, vt si extraneus eximium prædium emancipato donauerit, id fratribus contribuatur nihil simile in medium allaturis, & cum. d. l. fi. aduentitia exæquet castrēsibus: denique cùm prohibens suū

D E C O L L A T I O N E

conferre prohibeat exemplo emancipatum, qui nec iniuriam facere nec pati debet. l. vt liberis. C. eod. vbi aqua lancee utrinq[ue] perpenditur Collatio iuxta Pythagoræ præceptum staterā transgredi vetantis. Præterea magnum detrimentum pateretur emancipatus alia interpretatione arg. l. in lege. ff. de contrah. empt. cùm nihil fere non habeat aduentitium, saltem partum laboribus aut prospera fortuna. §. igitur per quas person. nob. acq.

26. Idem utique recipi in filiofam. nō ambigo. d. l. cùm oportet. nempè cùm tolerante patre lucrum facit sibi filius, potius quidem quām seruus domino conniuente in suam arcam referens. l. 4. ff. de manumissionib. quo Vlpiani testimonio mirificè recreor: modò filius aduentitium ex re patris lucellum secerne- re sibi consueverit, & suo nomine. l. idemque. §. si mandauero. ff. mandat. adeò pollet patris assidua patientia, sed per quam rara: nam emancipatus sibi lares habet, sibi negotiatur, & acquirit, industria fortunæque ope paupertatem fugiens. at filius in potestate raro seorsum à patre manet, vt secerni possit quid sibi fortunæ diligentiae beneficio pepererit. Quòd si etiam nū durum videatur vsum fructum aduentitorum ad suum filium pertinentium patri acquireti, & ita per patrem emancipato filio communicari simul cum illis rebus, quas filius patri gnauiter quæsierit domi residens, & paternos penates colens. Consideremus inter fratres non omnia acerbè accipienda tanquam inter personas infensas, quinimò mutuam offenditionem metuentes, repetito consimili viri & vxoris exemplo: hæc enim quiduis marito acquirit. l. quintus. ff. de donati. inter vir. non tamē si maritus mediocriter toleret. l. ex annuo. ff. cod. obumbrat enim patientiam amore non reprobo, sed frenum potius quām calcar habere digno. l. si id quod. §. si quas. ff. de donat. inter vir. maximè circa fructus aliquo medio perceptos, vt paulo āte di- ximus per. l. de fructibus. ff. cod. Hæc omittamus, ea quæ per medianam personam capiuntur alio iure quām directo censi. l. scimus. §. repletionem. C. de inoffic. test. deinde societas frater- nitati inest. l. verum. pro soci. ff. vbi quoque docemur socium socio non prorsus adstringi stricta ratione iuris. est verò cum e-

mancipato indulgentius agendum, qui à patre nō ita fouetur,
alitūrue vt domesticus.

27 Præterquam quod emancipationi hoc tacitè accedit, vt filius dimidiā partem vſusfructus postea acquisitorum bonorum, si castrēnsia non fuerint, patri pendere teneatur. d. l. cùm oportet. s. cùm autem. C. de bonis quæ liber. nec est quare tali filio inuideatur, ne beneficium emācipationis in odium retorqueatur: & cùm plus prematur, exactè rem totam perpendentibus, quam is qui manet in potestate delicati⁹, & segnius quæstui inuigilans sub alis paternis, ita vt dimidia vſusfructus rerum emancipati filij longè superet totum alterius filij vſumfructum, si quicquid frequentius euenit contemplērur iuxta vulgare legis præscriptum: cùm emancipatus plura aduentitia vulgo possideat, quia plura acquirere possit: maximè illa quæ ipse à matre vel ab aliis relinquuntur sub conditione si emancipetur. l. si quis s. legis. C. de inoffic. test.

28 Sed videtur etiam antiqua Diocletiani lege vetitum fuisse aduentitorum Collationem sicut castrēnsium in. l. filiæ licet. C. de Collati. vbi dos profectitia confertur, & peculium quod neque castrense neque relictum docetur. namque relictū referre necesse est ad testamentum extranei: quippè cùm relictum singulare ex patris Codicillis non impeditat Collationē eius qui velit succedere. l. à patre. C. eod. ex testamento autem patris non habuit locum ullius peculij Collatio. l. i. eod. Sed certe dico in. d. l. filiæ. tractari de singulari relicto peculij, non autem tractari de Collatione sed de diuisione iuxta. l. certum. famil. Hercisc. C. ergo innuit. lex peculium profectitum relictum non communicari fratribus cum quibus ab intestato succedit peculiatus filius: nempe dummodo illo contentus fuerit l. filiam cum. de Collati. vbi filia quæ vult patri succedere ab intestato, fratribus confert dotem ultra relictum in Codicillis quia & hoc ipsum conferet. quod si illi relictum non fuerit à patre, velit nolit, cogetur participes fratres facere iudicio familiæ Herciscundæ. l. pe. C. famil. Hercisc. quoniam non adeò hæret peculiū filio administratori, quin patris re vera maneat, nisi separetur pietate singulari cum bona patris fisco addicun-

DE COLLATIONE

tur ex debito l. 3. §. sed utrum in fi. ff. de minorib. & de his nonnulla iam scripsi superius.

29 Septimum igitur postremumque Collationis tempus iam contemplemur, circa quod Iustinianus illi harmonia, cui studuisse ipsum prædixeram, summam manum imposuit instar Terpandri illius musici non paruam gloriam sibi Lesbisque suis nocti, quod lyræ septimam chordam addidisset. sanctum namque fuit ab illo Cæsare non minus ex testamento quam ab intestato conferendum fore auth. ex testamento. C. de Collat. cum antea nefas videretur vocatum ex paterno iudicio subiici Collationi; cum iure extranei saltem non conferentis videtur succedere. sed quia quoque quius iuuenitur. l. si seruus communis. §. quod vero ff. de furt. cōsentaneum magis aquitati visum est ex testamento quoque conferri, propterea quod obliuio testantes potest obrepere in media aequalitate, vel etiam facto quandoque testamento à bene valente: cum hoc nisi morte confirmari nequeat. & mortis futura cogitatio acerba tunc maxime fit, quando viuere dulcius est. l. 8. §. at cum. C. qui testam. facer. poss. §. illud de triet. & semiss. col. 3. vt recte dixerit Themistius apud Stobœum, metum mortis antiquissimum esse: aut potius omnes alios metus propter hunc ipsum timeri. etiam si prodeat fortis Æschylus ἀγανά, inquit, μόρος εὐτελεία τε πειρατεία, idest, o mors, tu sola malis incurabilibus mederis. sed illa magnifica facilius iactantur quam persuadentur. ideoque succurrit lex antiqua testantibus, qui impunè in facto proprio errant, nempe terrore vel obliuione valde perculsi. l. si res oblig. ff. de legat. 1. alibi talis error inexcusabilis habetur. l. 3. ff. de iuris & fact. ignor.

30 Planè vel testamentum scriptum vel nuncupatiū, de quo in §. fi. de testam. sufficiebat ad impediendam olim Collationē & quocunque iudicium habes inuisam Codicillis institutionem. l. si emancipati. C. de Collation. fortè etiam ex testamento parum solemnī vim institutionis usurpante antiquitus. l. fi. C. famili. Hercisc. nam eadem ratio liberorum ex sententia patris vocatorum pugnabat aduersus Collationem. l. hac consulti. §. ex imperfecto. C. de testam.

Ergo

31 Ergo ut in reliquis iuris ciuilis partibus dominatur volūtas testantis circa Collationem iure quoque antiquo , ita vt posset iniungi ex testamento Collatio.l.7.C.de Collation. nō aliter. ideoque Accursius in.l.2.de Collat.dot.ff.arbitratur filiam institutam conferre filio emancipato: quia fingit ibi hūc præteritum, & ex huius persona filiam ex modico institutam petuisse bonorum posses. contra tabulas & rupisse testamentum, ac plus consecutam fratri beneficio, vt in.l.3. ff. eod. de qua re non solertiū disquiro, postquam Iustiniano visum est uno ictu instar nodi Gordij, secare omnes tales controuersias: & tam ex testamento quām ab intestato conferri iubere. Sed adeo Vlpianus præsenti animo hoc laudis sibi vendicans in.l. si non mortis. ff. de inoffic. test. vbi si donatum esset à patre filio hac lege, vt donatio simplex in quartam imputaretur, cessabat querela inofficiosi si quartam æquaret donatio: aut si quid deest boni viri arbitratu repletur, inquit, aut certè conferri oportet id quod donatum est. ex his appetet extorqueri etiam Iustiniano supplementum legitimæ mutilæ, quod sibi ascribit in.l. omnimodo. C.eod. & posse excusari maleficos scriptores aliquos, quibus nihil tam placet quām quod ab aliis autoribus cœlesti munere inuenire concessum fuit. Quocirca à tam nefario ausu Iustinianum Accursius eximens, mauultvice versa cōpositores Pandectarum ex Codice Cæsareo transtulisse , & id supplementum addidisse Vlpiani responso, quod Bartolus inficiatur asserens illis incognitum fuisse ius pandectarum: atq; ita in nouum errorem labitur.

32 Quid enim fuit notius iisdem viris quām quædam selectæ constitutiones in Codicem Cæsareum redigēdæ quas interim delibare possent digestorum libris: sed cùm hæc res facti sit nō iuris, nihil statuo interim: ostendo tamen boni viri arbitratu faciundam Collationem Iurisconsultis alibi præuisam, ne quis Vlpiano inuideat.l.2.§.de illis. ff. de Collat.id mox æmulatus est imperator in.l. scimus. de inoffic. test. sicut & alia ex antiquioribus Augustis.l. si maritus. C.de inoffic. test. vbi hoc Accursius bis notat. minusque sequor alios Doctores, qui aiūt in.d.l. si non mortis. tractari de donatione inter viuos, & de

DE COLLATIONE

portione legitima ex duorum consensu data non de vnius testatoris voluntate. quod licet verum sit, tamen non eximit Iustinianum arrogantiæ ob alienum inuentum sibi audacter ascriptum. maximè cùm nihil intersit, an testamēto detur an inter viuos. l. Papinianus. §. si quis mortis. ff. eod. mentione facta legitimæ portionis scilicet, vt ibi & in. l. etiam. §. pe. de bonis libert. imò laudabilior esset inuētio vetus supplendi id quod consensu duorum taxatum fuerat super debito naturali legitimè, quām quod à solo testatore: illic enim filio consentienti imputari magis debuit quām eidem legatario. l. i. §. si parens. ff. si à parent. quis fuerit manu. firmius enim est duorum vinculum in conuentione, & consentienti lentiùs iura opitulan- tur. l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edit. proinde nihil aliud excogitauit Iustinianus quod pertineret ad supplendam legitimam quām firmitatem aliquam repletionis: quippè cùm lex vetus disiunctiū electionem proponeret filio, vt aut suppleri peteret id quod quartę deesset boni viri arbitratu, aut conferret accepta. d. l. si non mortis. atque ita fluctuabamur in dubio. expectantes vtrum filius pro certo optaret. verū præcise coëgit Cæsar petere suppleri in. l. scimus. C. de inofficiis. & d. l. omnimodo. vbi ipso iure fit repletio, & sic necessario ac rigidè, non vago arbitrio iudicis post inuentum inflexibile Iustiniani vt in. §. i. de bonor. possessio. dixi suę inuentionis esse exemplarem substitutionem furioso factam. §. qua ratione. de pupillar. subst. sed quam Iurisconsultus præsenserat. l. ex facto ff. de vulgar. subst. expoliuit eam vtiique & amplificauit. atque ita Collationis molestiam vtrinque onerosam reiecit. non enim dubium est antea eligi solitam suppletionem vel Collationem, vt Vlpianus illic declarat: aut certè, inquit, conferri. cùm sit vulgatum particulam certè, pro saltem capi. l. eumque ff. de pericul. rei vendi. l. lex Iulia. §. si. ff. ad legem Iul. repet. Ergo restat Iustinianum non præsensisse alterum quod sibi assunit punctum introductæ ex testamento Collationis. quale intercessit in. d. l. si non mortis. vbi de testamento inofficio suspecto disceptatur. sed asseretur Iustinianus dupliciter: prior modo, vt laudetur Collatione admissa recenter, tametsi to-

ta institutio testamentaria maneat. quondam autem non aliter conferebatur quām si pro parte solummodo infringeretur, vt patefactum est ex. l. si filius. ff. de Collati. l. circa. ff. de inofficio. testam. Insuper magis puto in. d. l. si non mortis. non agi de Collatione facienda per filium donatarium, qui ad hæreditatis partem ampliore admitti cuperet æqualiter cum fratribus, sed tantū legitimam portionem repleri: & sic non æqualem partem ab intestato successionis sed quartam ipsius. d. l. Papinianus. §. si quis mortis. alioquin ieunè & impariter VI- pianus proposuisset suppleri quartam vel conferri: nam nemo Collationē dulcissimam nō potius amplectetur, si per eam triplo plus consequuturus præuidetur. Sed iam talis Collatio explosa est, & supplementi ratio tantū iniri debet.

33 Nec est quod desideremus titulum nobiliorem donatione inter viuos legitimæ filiorum applicandum, vt vulgus existimat, cui ego extorsi errorem in Dialogis cap. 35. & opinio mea robur accipit ex. §. aliud quoque in auth. vt cùm de appell. cognosc. col. 8. vbi vno duntaxat casu titulus donationis vel legati non sufficit ad arcendum filium à querela vel à simili impugnatione testamenti paterni, cùm est exhæredatus adiecta causa ingratitudinis. nimirum quia nota ei inuritur impietatis, quæ aboleri nequit nisi sequente institutione exhæredationi hostiliter inimica. igitur quando filius non dicitur exhæres, sufficiet quilibet titulus relicti ad filii legitimam, si modo expressè pater det filio pro legitima. d. l. si non mortis. & l. si quando. §. & generaliter. C. eod. alioquin censeretur, præteritus, quamvis relictum singulare acciperet aut aliud genus liberalitatis. quia non esset institutus vel exhæredatus, sic ipso iure testamentum corrueret. l. inter. ff. de liber. & posth. idque iure veteri etiam, ne nouum tantopere posthac allegetur.

34 Nondum est perducta ad umbilicum. d. auth. ex testamento. cùm disquirendum etiamnum sit, an donatio simplex conferatur. vbi Accursius ait Ioannem & Placentinum admisso Collationem propter generalia verba Iustiniani aut Irnerij ibidem. & magis estvthi verum scopum tetigerint. quāuis contraria sententia defensores expendant dictiōnēm aliorū da-

DE COLLATIONE

torū , & repeti similes erogationes dotti, idest, ob causam sentiant, non autem simplices: nec vident dictionem, alius, sèpè pro diuerso sumi tam affirmatiuè. l.i. ff. quod fals. tutor. quām negatiue. l.tale. §. fi. ff. de pact. vbi non habet alios filios, qui nullos habuit, quibus assimilari liceret masculis. præterea nō de donatis rebus sed de datis, loquitur Irnerius ibi: & nemo nescit datum dici quidlibet siue relictum siue aliter aptum transferendo dominio. vnde datum donatione dicit Cæsar in d.l. illud. §. fi. de Collat. & datum dote vel donatione ante nuptias. l. vt liberis. eod. recurramus ergo seduli ad fontem. §. illud de triente & semiss. col. 3. & limpidam veritatis aquam hauriemus, ac pellucidè videbimus donationem simplicem omnino conferendam. vt potè cùm obliuionis ratio in ea militet: quæ perfecit vt ex testamento pariter atque ab intestato conferatur hodiè. quia, inquit, testator potuit esse oblitus datorum antea præ mortis tumultu. vt non inuenustè poëta finixerint, mortuos gustantes fluuum Lethæum præteriorum immemores fieri. quæ ratio in donatione simplici magis quæ in dote vrget, difficilius enim pater collocatam nuptui filiam cum dote obliuiscetur quām munificentie suæ largitionem siue vlla necessitatibus ratione. Præterea Iustinianus mentionem facit dotis & rerum alio modo datarum: vbi dictio, alio modo necessariò diuersum significat rubr. C. si per vim vel alio modo. §. alio. quib. mod. test. infirm. ne posthac aliquis obstat ex verbo, alius. vt nō abs re doctores putent donationem simplicem factam filio in potestate imputari in legitimam: at facta emancipato nō aliter, nisi ea lege donatum sit aliquid, vt imputetur. l. si quando. §. fi. C. de inofficiis. test. quia pater, vt reor, facilius donauit suo filio, cùm donatum post liberè reuocare possit, quām emancipato.

35 Sed fingamus id quod omnino non est, in d. auth. nihil tāgi donationis inter viuos: & accusemus, si diis placet, Iustinianum desidię: an non iure antiquo donatum à patre filio in potestate conferebatur summa ratione, uel in diuisionem veniebat tanquam retro in bonis patris inuentum tempore mortis, sicut omnia eiusmodi quæ ante mortem communis parentis

fuisse creduntur, vel in bonis ipsius filij collaturi fratribus, licet educta à castrensi peculio. l. i. §. si is qui. ff. de Collati. vtробиcunque igitur vertatur donatio simplex, vtique conferetur. si quidem filius donatarius velit cum aliis succedere ab intestato prisco ritu, sed novo etiam, si testatus pater obierit. sed profecto penitus intuenti apparebit in patris fuisse bonis donatum filiofamil. in potestate manenti adeò vt non vsucapere pro donato possit ex ea donatione quæ nulla est, inquit Paulus. l. i. §. i. ff. pro donat. vbi Accursius asserit saltem incipere vsucaptionem à morte patris, quasi tunc cōfirmetur donatio. Sed non puto hoc dici posse, si pater nō alienam rem sed suam donauerit. quia cùm filius morte patris fiat dominus rei à patre donatæ, non eget vsucapione ad inchoandum nouum dominium. l. 3. ff. eod. l. in bello §. si quis seruū. de captiuis & postlimin. nec nostrum nūc est inquirere de re aliena donata à patre, sed de propria, quam pater donat vna manu, & confessim altera recuperat vt cui à filio quiduis acquiritur. l. placet. ff. de acq. hæredi. & l. si quis pro eo. §. i. ff. de fideiussorib. Sed in eandem sententiam nobiscum vrgentiū tendit Imperator in. l. 2. C. de inoffic. donat. non enim dicit conferri donationem simplicem factam filio in potestate quin potius diuīdi iudicio familiae herciscundæ cum reliquis fratribus, tanquam in patris bonis semper mansisset. Atqui in alio. d. l. 2. nobis refragatur, quia statuit donationem talem si immensa sit, non rescindi nisi quoad legitimam portionem cohæredis fratris. quod si nullius esset momenti donatio, & qualiter cum fratre diuideretur perinde ac si in bonis patris persistisset, vt videbimus postmodum per. l. si donatione. C. de Collation.

36 Quid ergo dicendum de. d. l. 2. quæ adeò nutat in vtramlibet sententiam: Certè ibidem probatur donationem simplicem factam filio suo aliquod habere adminiculum, quo adiuvetur nempè mortem patris, cùm facta emancipato, qui patri nihil acquirit, illico valeat. nec cōminisci possumus aliud adminiculum quam mortem patris: si enim donatio facta suo accipit vires à secuta emancipatione. l. donationes. §. pater. ff. de donationib. quare non accipiet' à morte, per quam pro certò

D E C O L L A T I O N E

eximitur à sacris paternis filius irreuocabiliter. nec quisquam adoptionem futuram apud tribunal Minois vel Æaci sperat, post emancipationem sperare potest. Ergo dicendum est, ibi filium in potestate non conferre donationem: quia cùm vberima esset, & exposita querelè sicut illic habetur, propter immēsitatem filius respuebat patris ab intestato successionem, & se abundè rebus donatis cōtentum dicebat: ideo nō subiici Collationi sicut, nec legatum aut fideicommissum singulare confert, si nolit succedere. 1. pe. C. famil. Hercisc. & abundè lucratur filius, quòd sibi si velit, donata potest seruare repudiata successione. 1. si filia, ff. de Coll. dot. proinde donatio immensa usque ad legitimam alterius filij portionem tantum rescindiditur & hoc ipsum declaratur per arbitrum familiae herciscūdā præstitutum, tametsi nolit succedere is qui potest. 1. filiam. 2. C. de Collationib.

37 Nec video, nisi lippo sim iudicio breuitatis amore aliud dici in. d. l. si donatione. eod. nam & donationem morte patris quæsitam ibi traditur, ergo confirmatam: subiungitur etiam conferri ab ea filiafa, quæ cum sorore patri auebat succedere. quoniam talis donatio non post mortem patris acquiritur ut non conferatur, sicut in. l. nec emancipati. eod. sed eo momento, quo exhalat pater animam, vim capit. & multum interest inter tempus mortis, & tempus post mortem. 1. si quis. C. de institut. ideo mortem vulgo horrendam nihil ad nos pertinere. verisimilius est, quæ cùm adeat, nos iam nō sumus. & huic succurrit, quod Plato interstitium mortis & vitæ vocavit, τὸν ἔχαρον φύσιν idest, repentinam naturam, velut in confinio contrariorum, & tertium quiddam.

38 Accedit donationi, ne à fatō patris acquisita censeatur, quod ex constitutione Iustiniani retroagitur ad tempus liberalitatis ante mortem, si non excedat quantitatem quingentorum aureorum. & ideo insinuatione non egeat hodierno iure: quinimo valida nascatur. 1. donationes. 1. C. de donati. inter vir. §. alia. de donati. inst. nec distingo vtrum tradita res donata fuerit, an non: sicuti inter coniuges audio distingui in. l. Papinianus, ff. de donati. inter vir. quia cùm filius quodammodo

fit dominus rerum patris eo viuo.l.in suis.ff.de liber.& posth.
dici non potest quam facile penetreris traditionis in eum si-
ne nouo facto.iam enim tenet res paternas non sine voto pa-
tris.l.nihil de bonis liber.quod abest a coniugio.l.z.C.de acq.
poss.vbi euidenter prodest in possessione aliqua rei transferre
de prehendi.tantum obest filio,quia mox Euripi instar refluit
ad patrem id quod filius ab eo lucrifacit.l.si de eo.ff.eod.l.si
quis pro.¶.i.de fideiſſorib.pudet referre que fabulantur Do-
ctores circa.d. l.si donatione, de concessione in peculium ibi
facta,aut facta potius.nam iacto fundamento donationis mi-
nimè conferenda,necesse fuit cogi illos in eas augustias. sci-
amus nos quidem verbum donationis adulterari pro subiecto
tractatu.l.si vno ff.locat.sed cum nihil sit frequentius dona-
tione patris in filios,quis,quæſo,donandi verbum ad peculij
concessionem poterit traducere potius in.d.l.si donatione quā
alibi:nec est quod nitatur de l.quod fructuarius.ff.de acq.rer.
domin.quia ibi donabat seruo dominus,vel potius penè do-
minus fructuarius,ea mente ne proprietario quereretur dona-
tū.ideò manebat in peculio servi multū à filiofam. distantis,
qui potest sibi habere aduentitium operis suis & industria,
seruus autem non ita.¶.i.&.z.per quas person.nobis acq. Cx-
terum sit,vt volunt,donationem filiæ,de qua nominatim tra-
ctatur in.d.l.si donatione.sapere naturam peculij quandiu pa-
ter viuit:sic profecto in quauis donatione fateatur necesse est,
& tamen cōſirmari ſimul atque filia exibit patris potestatem,
quemadmodum perspicue liquet ex. d.l.donationes.¶.pater.
ff.de donati pater,inquit,filiæ quam habebat in potestate mā-
cipia donauit,& emancipata peculium non ademit,ex postfa-
cto donationem videtur perfecisse.ecce quomodo mancipia
donata filiæ peculium eiusdem appellauit:nec enim licet diui-
nare in filia aliud genus peculij,nec in uideamus peculij nomē
tali donationi,per quam pater vt peculium separat donatum à
ſuo patrimonio,quoad reuocet.tamen quia donationis verbo
nobilitatum est,filiæ præcipuum manet,ſi modo contenta eo
fuerit,nec velit cum fratribus succedere:alioquin peculij me-
ram naturam redolet,ideſt,æqualiter diuiditur,cum & puellæ

DE COLLATIONE

quadret peculij administratio. l. si filia famil. ff. de iure dot. iux-
ta. d.l. certum. famil. Hercisc. C. sunt hæc quæ dico abdita in
recessu iuris Ciuilis, sicut illud è diuerso, quod peculum im-
buitur donationis potestate. id circò addic̄tis fisco bonis patris
ob x̄s alienum, incolume seruatur filio suum peculum. l. 3. g.
sed vtrum. ff. de minorib. & ex hereditate quoque filio seruabit-
ur, si exterus sit hæres institutus. l. frater. g. pe. de condic̄t. in-
deb. quid multa? in tantum est peculij significatio flexibilis, vt
filia id habere dicatur in rebus à matre donatis, sine dubio va-
lente donatione protinus. quid rides ô Lector, Papinianus te
id docet in. d.l. donationes. g. species. de donati.

39 Verùm apertè impugnamur non tumultuaria prædonum
manu, sed à duabus Impp. Diocletiano & Maximiano in. l. fi-
lia. C. famil. Hercisc. filia cuius nomine, inquiunt ipsi, pater
res comparauit, si non postea contrarium eius iudicium pro-
betur, per arbitrum diuidendæ hæreditatis præcipuas adiudi-
cati s̄axe rescriptum est. si ergo præcipuæ sunt res emptæ filia
nomine, iam non conferuntur ab intestato, sicut nec olim ex
testamento res doti filia dedicatas lex conferri permisit, sed
præcipuas ei deuouet. l. Pomponius. 1. ff. cod. ergo quod præ-
cipuum est, non communicatur. l. cùm pater. g. pater pluribus.
ff. de legat. 2. Sed ego vereor ne parum rectè Doctores præci-
puas res earumque significationem acceperint. non enim Au-
gusti senserunt filia eas deberi vltra æqualem partem hæredi-
tatis, sed magis ita, vt fratres tantumdem pecuniae numeratæ
acciperent, vt expresse præcipui nomen explicat Iustinianus
in. l. fi. C. cōmu. vtriusque indic. præcipuum itaque pro eximio
capitur, non pro assignato singulariter. præ cæteris. l. scire. ff.
ad municipal. opitulatur valde. l. ex facto. 2. vers. ita igitur de
hæredib. instit. ff. & ibi Vlpianus pari diuisionis æquitate nitit
tur. & satis alioquin indicat. d.l. filia. in eodem iudicio fami-
lia. herciscundæ adiudicationem memorans faciundam, vide-
licet rei alicuius vni hæredum addic̄tæ, cùm alteri par quanti-
tas rependatur. g. si familiæ. de offic. iudic. Et quo amplius elu-
cescat rei æquitas, dicitur in. d.l. filia. fundum fuisse nomine
filia comparatum, vnde vim in eo faciunt aliqui, quod etiam

traditus

traditus donationem perfecerit non concessionem peculij, sed hanc vim ipse malo vocare violentiam: emptio namque talis non infert donationem, vt apertè docemur, nisi apta castrensi fortunæ, quæ emuntur nomine filij positi in patris potestate, fuerint. l.i. de castrensi peculij. f.i. ff. de pecul. legat. quia nouit lex patrem vel maritum sæpè filij vel vxoris nomen interponere, sed re vera sibi ipfis emere, alienæ personæ perituræ subiecto nomine. l.si filij. C.de donation. inter vir. igitur empta filij peculio ascribuntur maximè prædia & res aliæ immobiles. vnde cum iidem duo Augusti statuissent peculium vnius filii diuidendum inter fratres æqualiter. d.l. certum. C. famil. Hercisc. paulopòst modum cōsiderarunt mitigandi acerbitatē & iniuriam, quæ quodammodo fit filio tractanti peculiū: si ex laboris assidui molestia nihil colligit fruct⁹ præcipui. cū verisimiliter res à se diu excultas diligat, & diuidi inter fratres doleat. præsertim cùm nec lex antiqua peculij gubernatorem filium absque præmio reliquerit, vt ostendimus ex. l. frater. s. pe. de cōdict. indeb. quamobrem sanxerunt Imperatores ab arbitro familiæ sic diuisionem fieri decere, vt filius filiaue peculium habens res in eo antea constitutas ita retinere præcipuas valeat, vt pecuniæ vel aliarum rerum parem quantitatem aut æstimationem aliis fratribus ascribat, & per omnia sequatur patris voluntatem, qui filio filiae peculiaris rei administrationem delegarat. l.si cogitatione. C.famil. hercisc. quæ lex corumdem Cæsarum est. cūdentiūs hoc patet in. l. filium quē. cod. tit. vbi laborant omnes interpretes attoniti, cùm videant filium habentem fundum rogatum de parte sua hæreditaria restituēda fratribus & exteris, in eo fundo trebellianicæ quartæ ius totum percipere. non certè alia ratione quàm vt, repulsa iniuria, filij peculiati studiosius prædia colāt, quæ saltem præcipua fore sibi præsentiant, modò æquabilis æstimatio cohæredibus assignetur. Et illius l.filium. meminisse non piget interim donec otium sit copiosius explicandi: ne aliqui ex nostris flōsculis mel singant, & sibi vendicent.

40 Iam, opinor, nemini dubium erit, quin donatio inter viuos conferatur iure quoque antiquo repetito. addunt aliqui

DE COLLATIONE

rationem illam dotis conferendæ, quamvis sit extra patrimonium patris. l. pater filiam. ff. ad legem falcid. quāt omagis donatio facta filio filie pro nutu patris reuocabilis, nec dum fines patrimonij exiliens, nec in peculium traducta. l. emptor. §. ancillam. ff. de rei vendic. sed nolo iuuari ea ratione in re minimum a nicipiti & fatis explorata, cùm constet dotem prope re filia dari specie portionis legitimæ vt pudicitæ puellæ cōsulatur, sicuti ad nauseam vsque docui ex. l. mulier. §. pe. ff. ad trebelli. vnde in legitimam imputatur. l. quoniam. 1. C. de in offic. ergo necessariò confertur. d. l. illud. de Collat. nam nec veterum quisquam ita peruvicax fuit, quin fateretur donationē simplicem cōferri, de qua dictum fuisset imputatum iri in legitimam expressis donatoris verbis. l. si quando. §. fi. C. de inof ficioſ. testam.

41 Nunc spectandum quid voluerit Iustinianus in. d. l. illud. niſi eam reprehenderit iure recentiore auth. ex testamēto. certè illic tantū duos casus excipit, quibus donatio simplex nō subiicitur collationi, si tempore donationis testator iniunxit: deinde si timeatur de inæqualitate inter liberos emersura. Quid si dicamus ibi tractari de donatione simplici protinus valida peculij nomen effugiente omnino: quia sit facta eman cipato. l. 2. C. de inoffic. dona. de qua enim alia loqueretur lex Collationem eius inhibens niſi paucis casibus: maximè cùm idem Imperator sanxerit donationem suo filio factā niſi morte non confirmari in totum. l. donationes. 1. C. de donat. inter vir. si autem superciliosus aliquis nobis repugnet, inspiciat. d. l. illud. in fi. vbi Cæsar ait donationem simplicem non conferri iuris cōmuni regula, niſi donator tempore liberalitatis legem conferendi iniunxit. certè talis expressio ad donatariū emancipatum necessariò referri debet: cùm si in potestate fuerit, donationi in eum Collocatæ vsque ad supremum vitæ tempus onus conferendi imponi certè possit, sicut donatio eadem prorsus reuocari, postquam non niſi morte patris munifici vires habet. d. l. donationes. & hoc fuit cognitu dignum, cū in. l. vt liberis. de Collati. Leo tantū rescripsisset de iis donationibus, quas parentes exercebant de more erga emancipatos

tempore, quo penatibus paternis dimittebatur, & colore quodam subsidiij naturalis facultates aliquas accipiebant, quibus se fouverent, & negotiationem auspicarentur, vt suo loco diximus, instar donationis causam comitem habentis, naturæ instinctu & more approbatæ.

42 Sanè si liberet os sublinere credulis lectoribus circa. d.l. illud. in fi. possem communisci, quæri ibidem de donatione inter viuos à patre facta ob merita filij: quia meminit expressim filij, qui donationem meruit. sed nolo imponere: cū Iustinianus pauloante locutus esset de eo qui militiam meruit, idest, accepit à patre sine prætextu meritorum vt in l. amicissimos. ff. de excus. tut. Insuper ego agrè sequor Accursium, qui in l. si donatione. eximit filium à Collatione donatorum ob bene merita: quia fortè patrem ab hostibus eripuit, vt Æneas pius ideò habitus, vel à latrunculis. quod genus donati ob causam in mercedem eximij laboris ascripsit Paul⁹ in. l. si pater. §. fi. de donati. & irreuocabile dicit: nec si ingrat⁹ donatarius extiterit postea ei extorquebitur ex. l. fi. C. de reuoc. donati: quia antè is qui accepit pensauit talēm donationem obiens periculum pro donante. quodvix admittam in filio, etiam si prodeat Simonis Attici ducis filia, quæ patrē carcere inclusum laete suo furtim aluit vberibus eum admoēs instar infantis. nemo enim pro merito parentibus, à quibus nullo antea obsequio prouocatis velut per manus vitam accepit, vices potest rependere, tantū abest vt miro nouoque ipsos officio prouocare queat. nec est affectus vllus, qui paternum equare possit, cùm plus se ipso diligat filium. l. isti. §. fi. ff. de eo quod met. cauf. l. fi. C. de curat. furios. quamobrem si filius de patre admodum bene mereatur existimet se paria vtcunque cum illo facere, nō remuneratio ne dignum esse, cùm pietatem parenti debuerit. l. pe. ff. de obsequi. à liber. quinetiā si pater testetur se donare filio propter bene merita, non faciet id quod donat aduentitium: cum suis beneficiis antea æquauerit filij insignem quamlibet pietatem: vnde vox patris nihil immutabit. l. si fortè. ff. de castrenſ. pecul. sic cùm præceptoris discipulus gratitudinem exercet, tantū respondet beneficio doctrinæ, at multo magis patri à quo præ-

D E C O L L A T I O N E

ceptores impendio sumit: utrumque probatur in l. Attilius. ff.
de donati. accedit illud Thaletis apud Laërtium: quæcumque,
inquit, stipendia parentibus intuleris eadem ipse à liberis ex-
pecta, idcirco liberalis & officiosus erga parétes spe bona foue-
tur, & mercedis expers nequaquam manet: an non impius ille
deprehenderetur filius, si diceret se tanquam erga extraneū
in patrem affectum fuisse: quod non præsumitur, nec vice ver-
sa. l. tutor petitus. s. i. de excus. tutor. certè velut patri bene &
piè consuluit, laudem relatus pro præmio officij sui non
quæstum. l. diuus. 2. ff. de custod. reor.

43 Sed iam nimium immoror circa d. l. illud. cuique perspi-
cuam, & nihil non conferri iubentem quod in legitimam im-
putetur: cùm è diuerso pleraque conferantur, quæ in legitimā
non cedat, qualem donationem filio suo factam depinximus,
de qua non expressè actum fuit ut pro legitima caperetur. d. l.
si quando. s. fi. C. de inofficiis. test. l. si non mortis. ff. eod. aliás
enim legitimæ accepto non ferebatur, licet emancipato facta,
ratione tradita in l. si verò. s. pe. de bonis libert. sed illa adie-
ctio pro legitima sapiebat causam mortis. l. etiam. s. pe. ff. eod.
Item olim dos aduentitia filiæ Collationi exposita non hodiè
l. fi. C. de Collati. Adiiciunt alij vulgo donationem factam e-
mancipato, dum exit patris potestatem. l. vt liberis. C. eod. I-
dem dici potest, ut reor, de actione furti quam habet contra alium,
& eandem confert. l. 2. s. emancipatus. ff. eod. At in por-
tionem legitimam numerari tale ius non pateret. nec aliud
prosulstatuerem in peculio castrensi filij sui: proprium nam-
que securum est & Collationis expers. l. 1. s. si is qui. ff. eod.

44 Quisque verò cogi ad Collationem poterit officio iudi-
ciis. l. si soror. C. de Collat. Vel denegatis actionibus hæredita-
riis. l. posthumo. cum. l. seq. eod. nisi quis dicat in hoc versari
officium iudicis, ut nolenti conferre denegat actiones aperte
indignas. l. 2. in fi. C. vt nemo priuat. titul. & hæc est pœna pro-
teruitatis, & hominis nolentis licita admittere. l. si debitor. de
soluti. ff. quia dolo petat à fratre partem hæreditatis paternæ,
qui ipse præstare recusat id quod in eam partem imputandum
veniat, vel deducere. quasi partim petat id quod iam possidet

non inquietatus.l.1. C.de re iudic. maximè cùm nonnunquā plus cōferre debeat quām sit accepturus ex successione.l.2. s. si tres ff. de Collati.Quid si addamus iudicium familiæ herciscundæ,in quo vterque agit & defendit inuicem,non abhorre-re à Collatione.l.1. de Collat. dot. quia tametsi conferre propriè dicantur sua bona liberi , & paterna diuidere.l.xij. C.de Collation. tamen vt diuisio æqualiter contingat inter fratres, is qui alteri facturus videretur iniuriam, si quod tenet sibi ha-beret præcipuum,ab arbitro familiæ herciscūdæ ad Collatio-nem adigitur.l.filiam.2.C.cod.aut eximitur si rei natura exi-gat.his affatim expleuimus animum superiùs in impēdiis stu-diorum ac similibus.l.quæ pater.2.ff.famil. hercisc.l. si vni.s. Neratius.eod.imò de illis nimia scripsimus , postquam multí iudices nullis fraudes capitales nec̄t libentiūs patiuntur,quā iis qui legitimis studiis propagandis operam omnem innoxia collocarunt,& ille scit,qui hæc scripsit.

F I N I S.

INDEX LEGVM, QVÆ IN VTRA
que tractatus Collationum parte, nouo intellectu
donantur.

Ex digesto veteri.

<i>I. qui in utero de statu homin. parte priore,</i>	<i>numero.</i> 15.
<i>I. si non mortis. de inoffic. testam.</i>	<i>2.</i> 31. seq.
<i>I. si vni. §. Neratius. famil. hercisc.</i>	<i>2.</i> 13.
<i>I. que pater iij. famil. hercisc.</i>	<i>2.</i> 4.
<i>I. sed Iulianus. §. proinde ad Macedonian.</i>	<i>2.</i> 4. & 5.

Ex Infortiato.

<i>l.bello.de excus.tutor.</i>	<i>parte. 2.</i>	<i>3.</i>
<i>l.legatis. §.ornatricibus.de legat. ij.</i>	<i>2.</i>	<i>10</i>
<i>l.filium. §.videamus.de bonor.poß.contr.</i>	<i>1.</i>	<i>18.</i>
<i>Rubrica.de Collati.bonor.</i>	<i>1.</i>	<i>15.</i>
<i>l.I. §.1.de Collat. bonor.</i>	<i>1.</i>	<i>6.</i>
<i>l.I. §.si ex dodrante.de Coll.bon.</i>	<i>1.</i>	<i>12.</i>
<i>l.I. §.nec castrense.de Coll.bon.</i>	<i>1.</i>	<i>5.</i>
<i>l.si filius.de Coll.bon.</i>	<i>2.</i>	<i>13.</i>
<i>l.pen.de Coll.bon.</i>	<i>2.</i>	<i>14.</i>
<i>l.fi.de Collati.bon.</i>	<i>1.</i>	<i>7.</i>
<i>l.I.de Collat.dot.</i>	<i>1.</i>	<i>15.</i>
<i>l.I. §.filiam.de Coll.dot.</i>	<i>1.</i>	<i>8.</i>
<i>l.pater filiam.de Coll.dot.</i>	<i>1.</i>	<i>8.</i>
<i>l.I. §.pen.de coniung.cum emancip.</i>	<i>2.</i>	<i>14.</i>
<i>l.2. Unde legit.in princ. &. §.fi.</i>	<i>1.</i>	<i>20.</i>
<i>l.I. §.largius.de succēß.edict.</i>	<i>1.</i>	<i>14.</i>

Ex Codice Iustiniani.

l. omnimodo. de inofficio. testam.	parte.	2. 31. seq.
l. omnimodo. §. imputari. de inoffic. test.		2. 12.
l. 2. de inoffic. donat.		2. 36.
l. filii & cuius famil. hercisc.		2. 39.
l. filium quem. famil. hercisc.		2. 39.

<i>l. Macedoniani.ad M acedon.</i>	2. 5. & 6.
<i>l. si proprius.de donati.inter vir.</i>	2. 13.
<i>Auth.ex testamento.de Collationib.</i>	2. 29.
<i>l. filia dotem.de Collation.</i>	1. 18. & 21.
<i>l. si soror.de Collati.</i>	2. 44.
<i>l. si emancipati.de Collati.</i>	1. 19. & parte. 2. 30.
<i>l. à patre de Collat.</i>	1. 3.
<i>l. posthumo.de Collati.</i>	2. 44.
<i>l. filia licet.de Collati.</i>	2. 28.
<i>l. si donatione de Collati.</i>	2. 37. & 38.
<i>l. filiam.2.de Collati.</i>	1. 3. & 17. & parte. 2. 28.
<i>l. vt liberis.de Collati.</i>	1. 14. & 16. & parte 2. 19. & 25.
<i>l. illam.de Collati.</i>	2. 22.
<i>l. illud.de Collati.</i>	2. 13. & 41. & 43.
<i>l. fi.de Collati.</i>	1. 18. & parte 2. 24.

Ex tribus libris.C.posteriorib.

<i>l. vnic.de castrensi omnium palatin.pecul.lib.xy.</i>	2. 1.
<i>l. 3.de silentiaru lib.xy.</i>	2. 12.

Ex Authenticorum volumine,

<i>§. nullam de hereditib.ab intest.col. ix.parte.</i>	1. 22.
--	--------

FINIS.